75 років Служби Народові

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

Редакція і Адміністрація: "Svoboda", 81-83 Grand St. Jersey City, N.J. 07303 434-0237 434-0807 УНСоюзу: 435-8740 — Тел. з Ню Йорку: — BArcly 7-4125 УНСоюзу: BArcly 7-5337

РІК LXXV. Ч. 179. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, П'ЯТНИЦЯ, 27-го ВЕРЕСНЯ 1968 ЦЕНТІВ 10 CENTS JERSEY CITY and NEW YORK, FRIDAY, SEPTEMBER 27, 1968 No. 179. VOL. LXXV.

— КОРОТКІ ВІСТІ —

Четвер, 26 вересня, 1968

В АМЕРИЦІ

УРУГВАЙ ВИГНАВ ТРЬОХ УРЯДОВЦІВ совєтської амбасади в Монтевідео. Уругвайський уряд мав впродовж трьох місяців страйки та вуличні заворушення і вирішив 24 вересня вигнати трьох урядовців совєтської амбасади, бо переконався, що вони мали зв'язки з членами уругвайської Комуністичної Партії, які підбурювали уругвайське населення до заворушень та страйків. Вигнані російські урядовці — це Віктор Глотов — радник амбасади, Анатолій Ладигін і Юрій Матухін — адміністративні урядовці амбасади, які не є на дипломатичному списку. Опозицію проти уряду президента Х. Пачеко Арeко ведуть ліві студенти та робітничі організації.

ГОМФРІ ЗАПЕВНЯЄ, ЩО ЙОГО ПОПУЛЯРНІСТЬ збільшується після того, як спочатку далеко більшою популярністю втішався республіканський кандидат Ніксон. Гомфрі заявляє, що він не може вірити в те, щоб „штучно сфабриковані маси народу на авеню Медісон були виборцями, що голосуватимуть за Ніксона". Гомфрі сказав, що Ніксон „дістав більше літаючих бальончиків ніж він має ідей, і більше конфетті, як має виборців". Приватні опитування Гомфрі виявляють, що Ніксон має тепер малу перевагу над Гомфре, але до виборів ще далеко, і симпатії виборців зміняються в користь демократів.

ЖІНКИ В ОБОРОНІ НІКСОНА. Республіканські жінки влаштували прийняття в Ню Йорку, на якому вели і виборчу кампанію в користь республіканських кандидатів Ніксона і Еґню. На цьому прийнятті був і новий республіканський сенатор Чарлз Ґуделл, якого недавно губернатор Рокефеллер найменував на цей пост, що опорожнився був після вбивства сенатора Роберта Ф. Кеннеді. Пані Теренс Клайн із Жіночого Клюбу запитала нового сенатора республіканця, чому він критикує Ніксона і Еґню, про що широко пише вся преса, і чому не критикує демократів Гомфрі і Москі. Сенатор Ґуделл вкінці мусів заявити жінкам, що підтримує без застережень кандидатури Ніксона і Еґню.

КОНҐРЕСМЕН МЕЛВІН ЛЕРД говорив про зменшення американських військ у В'єтнамі. Цей республіканський законодавець, ведучи виборчу кампанію в користь Ніксона, сказав, що 30-го червня 1969 р. у В'єтнамі буде 450,000 американських вояків, а тепер їх є там 540,000. Демократичний кандидат на президента Гомфрі недавно обіцяв виборцям, що буде зменшене число збройних сил ЗСА у В'єтнамі. Конґресмен Лерд називає цю заяву Гомфрі шкідливою для американців, бо в дійсності не буде зменшене число американського війська тим способом, що будуть відкликані бойові одиниці додому, якби могли комуністи сподіватися, тільки не будуть із Америки прибувати доповнення на місце цих вояків, що відбули свій рік у В'єтнамі. Та секретар оборони Кларк Кліффорд заявив, що Уряд не думає зменшувати збройних сил у В'єтнамі, які становлять 540,000.

ЧЕЙЗ МАНГЕТТЕН БАНК В НЮ ЙОРКУ зменшив відсотки від позичок, як він дає бизнесменам з 6.5 відсотка до 6-ох відсотків. Це найбільший позичковий банк в цій країні. Зменшення відсотків обов'язує від дня оголошення. Крок цього банку уважають за початок того руху, який змагає до дешевшого кредиту. Гадають, що й інші банки підуть слідом Чейз Мангеттен банку, і таким способом зменшаться відсотки від позичок та менші будуть і відсотки від позичок на будову чи купно домів (морґеджі), які дійшли були до 7.25 відсотка. Але відсотки від так званих споживчих позичок (на купно авта або на вакації) не зміняться.

У СВІТІ

КОМАНДУВАННЯ ПІВДЕННО-В'ЄТНАМСЬКОЇ АРМІЇ ПРИЗНАЛО, що південно-в'єтнамські війська обстрілювали із 105 мм гавбиць територію Камбоджи, щоби примусити до мовчанки гармати комуністичних повстанців, які стріляли з території Камбоджи. Південно-в'єтнамський уряд згори сподівався, що Камбоджа зголосить формальний протест, але цей останній „інциндент" був ще одним доказом, що в'єтнамські комуністи постійно використовують терирію Камбоджи, як свою запільну базу, — що голова Камбоджи, князь Нородом Шіганук добре знає, але назверх заперечує.

У ЧЕСЬКИХ ЛІСАХ БІЛЯ БАВАРСЬКОГО КОРДОНУ СТАЦІОНОВАНО сім совєтських дивізій, разом кругло 100.000 вояків, не рахуючи танкових з'єднань. Вони розташовані в обширі Пільзно-Розвадів. Найближчими до кордону в тому місці є німецькі міста Нойштад і Реґенсбурґ. На Словаччині большевики зайняли всі бараки, касарні й багато будинків у Кошицях. Силу совєтського війська біля Кошиць обраховують на 10.000-20.000 вояків.

СОВЄТСЬКА ПІДВОДНА ФЛЬОТА НАРАХОВУЄ тепер 55 атомових підводних човнів і 325 звичайних підводних човнів, 25 кружляків, 100 нищильників та сотні інших воєнних кораблів різних видів і типів. Докладні дані подає найбільш авторитетний у світі британський журнал „Джейнс Файтінґ Шіпс" — Воєнні кораблі Джейна. Редакція твердить, що совєтська фльота при всьому своєму надзвичайному зрості все ще має радше оборонний, як офенсивний характер, але перестерігає проти легковаження щораз більшого насичування східньої частини Середземного моря совєтськими воєнними кораблями.

ПРЕЗИДЕНТ СОВЄТСЬКОЇ АКАДЕМІЇ МИСТЕЦТВА НІКОЛАЙ ТОМСКІЙ ВИСТУПИВ гостро проти новаторів в мистецтві, за яких він уважає всіх мистців, що відхиляються від офіційної партійної лінії у мистецтві, яка визнає тільки „соціялістичний реалізм". У своїй статті в „Правді" Томскій виразно перестерігає проти толерування творів, які не мають зрозуміння для реалістичного соціялізму. Той виступ Томского дає — з твердженням коментаторів — ще один доказ на тісне зашморгування комуністичної петлі на всіх ділянках культури СССР.

У ЗАХІДНЬОМУ БЕРЛІНІ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ паніка у зв'язку з рухами совєтських військ. Щораз більше мешканців того дво і півмільйонового міста виїздять на захід. Ціни домів у Західньому Берліні впали на 10-12 %. Берлінці викували дотеп: „Як поведуться західні держави, коли совєти вмаршують до Західнього Берліну?" — „Зголосять гострий протест".

Чехо-Словаччина впала жертвою московського страху за Україну — твердить американський кореспондент

Страх Москви, що лібералізація і декратизація комуністичного режиму в Чехо-Словаччині почали перекидатись і зрушувати „завжди бунтівничу" Україну, був головною причиною совєтського наїзду та окупації Чехо-Словаччини і теперішніх репресій — твердить ще один американський кореподент, цим разом Джордж Ембрі, у своїй кореспонденції з Брюсель, Бельгія, для Пресової Служби „Шикаґо Трибюн", що з черги поширила її по всій Америці та закордоном. У кореспонденції, датованій 13-го вересня, сказано:

Совєтські окупанти припинили, заглушили чеські радіопересилання до найближчого сусіда, совєтської України. Радіопересилання, передавані українською мовою з радіовисильні в Пряшеві, Словаччина, голосили про радощі нових чеських вольностей. Ці радіопересилання можна було легко почути в Києві, столиці України, і вони — згідно з одержаними доказами — викликували збільшувані турботи в Кремлі тому, бо підсилювали українські прагнення „реформ".

Україна, поза Росією найважливіша республіка в Совєтському Союзі, була завжди клопітлива для комуністичного режиму в Москві. Після комуністичної революції в 1917-му році Україна проголосила себе незалежною. Совєтський Союз проковтнув її щойно після років кривавої війни. Слідували великі „чистки".

Під час німецької інвазії в другій світовій війні багато українців вітали німецькі війська як визвольників. Нацистичні звірства швидко

(Продовження на стор. 6-ій)

Гомфрі обіцяє збільшити пенсії соціяльного забезпечення на 50 відсотків

Сіл Біч, Каліфорнія. — Віце-президент Гомфрі, промовляючи до 2,500 старших осіб, заявив, що він старатиметься збільшити пенсії соціяльного забезпечення на 50 відсотків в порівнянні з теперішніми впродовж найближчих чотирьох років, що становило б коло $12 більйонів річно. Він заявив, що в майбутньому пенсії соціяльного забезпечення мали б бути автоматично збільшувані в такому відношенні, в якому зростали б кошти прожитку. Гомфрі закликав також до поширення програми лікарської опіки. Він заявив, що як стане президентом цієї країни, то в 1969-му році пропонуватиме збільшити пенсії соціяльного забезпечення на 15 до 20 відсотків, а найменшу пенсію в сумі $55 місячно до $70 для самітньої особи і до $105 для подружжя, яке тепер дістає $82.50. В 1972-му році мінімальну пенсію мали б збільшити до $105, а для подружжя до $150. Представник штабу віце-президента Гомфрі заявив, що більші пенсії не вимагали б збільшення податків на соціяльне забезпечення, бо різницю покривали б із загального бюджету. Гомфрі заповів, що пенсіонери соціяльного забезпечення у віці до 72-ох років мали б право заробляти більше від теперішньої суми, яка становить $1,680 на один рік.

Ніксон твердить, що Гомфрі заявами про В'єтнам шкодить переговорам в Парижі

Денвер, Колорадо. — Республіканський кандидат на президента Ричард М. Ніксон під час виборчої кампанії не порушує справи війни у В'єтнамі, бо не хоче вмішуватися до цієї справи тоді, коли ведуться переговори в Парижі. Ніксон у своїх промовах заявляє, що йому вдалося б легше заключити мир із Північним В'єтнамом як Гомфрі, який перебирає спадок теперішнього демократичного Уряду, членом якого він є. Ніксон заявив, що шкідливі є заяви віцепрезидента Гомфрі, який хвалиться, що закінчить війну, як стане президентом, і який обіцяє зменшити число збройних сил ЗСА у В'єтнамі. Гомфрі сказав недавно в Толідо Огайо, що його політикою буде „систематично зменшувати американські збройні сили" у В'єтнамі. Виявляється, що Департамент Оборони зовсім не проєктує зменшувати збройні сили ЗСА у В'єтнамі. Ніксон заявив, що обіцянка зменшувати збройні лиси ЗСА у В'єтнамі „не лежить в публічному інтересі цієї країни" і не сприяє справі миру, про який говорить віце-президент Гомфрі.

У ПІТТСБУРҐУ ВІДБУЛАСЯ ТРИДЕННА КОНВЕНЦІЯ КРАЙОВОГО БРАТСЬКОГО КОНҐРЕСУ АМЕРИКИ

Пітсбург, Па. — Тут в новозбудованому, величавому Гілтон готелі відбувалася від понеділка до середи, 23-го до 25-го вересня 1968 р. 82-га Конвенція Крайового Братського Конґресу Америки, який об'єднує 101-ну братську організацію зі ЗСА і Канади, в тому теж українські братські забезпеченеві Союзи. Більш ніж 10 мільйонів членів, забезпечених в цих організаціях на майже 20 більйонів долярів, творять велику братську організацію, яку зараховують до одної з найповажніших громадських організацій Америки.

Наради попередив в неділю 22-го вересня ц.р. Братський Концерт, на який склалися виступи, спонзоровані поодинокими братськими організаціями, в цім групами хорватською, словінською, словацькою, шотляндською і іншими. Але найбільш успішною і найбільш оплескуваною імпрезою був виступ українського танцювального ансамблю „Молоді України" з Пітсбурґа, який, спонзорований Українським Народним Союзом, виконав цілий ряд дуже ефектовних українських танків під дирекцію пані Люби Глутковської. Визначні діячі братського руху в Америці гратулювали українським делеґатам такого блискучого виступу української групи. Цей концерт є вже п'ятим з черги і на всіх раніших концертах Український Народний Союз дбав про виступ української національної групи.

Всі три дні Братського Конґресу були виповнені крім звітів й ін. урядових чинностей, дуже цінними доповідями, які виголошували передові знавці братського руху та забезпеченевих і загально економічних справ Америки. До найвизначніших доповідачів належали Джан Болтон, директор асекурації стейту Іллиной, Ед-

(Продовження на стор. 6-ій)

Марцельо Каетано — новий прем'єр Португалії на місце хворого Салязара

Марцельо Каетано

Лісбон. — Португальський президент Амеріко Томас призначив 62-річного проф. права в унівр. Марцельо **Каетана** на нового прем'єра, на місце 79-літнього Антонія де Оліверри Салязара, який від близько місяця лежить безнадійно хворий у шпиталі. Перед прийняттям того рішення президент Томас викликав до себе трьох головних лікарів, що опікувалися Салязаром від початку його недуги, і мав з ними довгу розмову. Очевидячки, вони ствердили, що Салязар не всилі видужати, а тим паче вернутися на своє керівне становище, що його по-диктаторськи виконував впродовж останніх 40 років. Хоча проф. Каетано належав до гурту особистих і політичних приятелів Салязара і раніше займав в його уряді різні пости, проте загально вважають, що він є прихильником більшої демократизації режиму та, в усякому випадку, допустить до нарад в цій справі лідерів опозиції. З другого боку — кола й люди при владі за часів Салязара, зокрема високі старшини, будуть противитися всяким таким змінам, які поменшили б їх значення. Тому вважають, що Каетано буде поводитись дуже обережно, залишить склад уряду спершу майже без змін та запевнить військовиків, що політика Португалії в її колоніях Анґолі й Мозамбіку не зміниться. Тому, що Салязар навпів спаралізований і фізично не всилі зголосити сам свою димісію, президентові Томасові не залишилось нічого іншого, як використати свої конституційні прерогативи і „звільнити" Салязара.

Відновилась полеміка між чеською і східньо-німецькою пресою

Прага. — Хоча чесько-совєтська умова з 26 серпня ц.р. забороняє чеській пресі й радіо виступати проти СССР та його чотирьох сателітів, спільників в окупації Чехо-Словаччини, проте чеський уряд і компартія дали дозвіл головному партійному органові „Руде Право" гостро відповісти на атаки східньонімецької преси. „Руде Право" назвало випади східньонімецького щоденника „Носе Дойчлянд" „невідповідними" однаково з журналістичного, як політичного погляду. Інша чеська газета „Свободне Сльово" закинула східньо-німецькій пресі, що вона взагалі відновила неспровокована атаки проти Чехо-Словаччини. Ця газетна полеміка напевне більше загострить чесько-совєтські відносини. Про подорож чеської делеґації до Москви вже не говориться. Не відбулося також заповіджене засідання Президії чеської компартії. Зате проголошено, що директор державної телевізійної станції Їрі Пелікан і голова чеської радіостанції Зденек Гейзляр — димісіоновані. Вони обидва були організаторами й керівниками підпільних радіопередач в першому періоді совєтської інвазії і тому Москва наполягала на „вичищення" їх.

СССР „перестерігає" Ізраїль

Москва. — Совєтський Союз окремою заявою „перестеріг" Ізраїль проти продовжування „небезпечних провокацій", погрожуючи бліжче не спрецизованими „наслідками". Водночас СССР „приватно" передач З'єдиним Стейтам Америки плян замирення на Близькому Сході на основі таких точок: Ізраїль відкличе всі свої війська з окупованих ним арабських земель після минулорічної червневої війни, — арабські країни відмовляться від „воєнного стану" з Ізраїлем, — між Ізраїлем і його арабськими сусідами буде стаціонована скріплена військова сила Об'єднаних Націй, — ЗСА, Британія, СССР і Франція гарантуватимуть суверенність і недоторканість всіх держав Близького Сходу. Якщо Ізраїль у принципі погодився би на таку плятформу, на що нема великої надії, — тоді можна буде, твердять Совєти — прийнятися за посередництво в розв'язанні таких проблем: права Ізраїлю до користування Суецьким каналом, — конструктивна ліквідація проблеми арабських втікачів, — розв'язання проблеми Єрусалиму. Покищо ЗСА не кваплятьcя до розмов з Совєтами на цю тему.

Окружний Комітет Відділів УНСоюзу в Піттсбурґу відбув організаційні збори

Пітсбурґ, Па. — Минулої неділі, 22-го вересня 1968 р. тут, в готелі Гілтоні, напередодні конвенції Крайового Братського Конґресу Америки й Канади, та після братського концерту, в якому з великим успіхом взяла участь також українська танцювальна група під проводом п. Люби Глутковської, відбулися організаційні збори піттсбурської округи УНСоюзу. Ці збори перші в черзі були інавгурацією осінньої кампанії 30-ти Округ та 460 Відділів УНСоюзу, яка має завдання перевести передювілейну організацію значного числа нових членів ще до кінця цього року. В зборах взяли участь тридцять секретарів та відпоручників Відділу Округи. Проводив ними голова, капітан місцевої поліції і секретар одного з місцевих Відділів п. Карло Сачко. Секретарював Петро Кочірка. Доповідали на зборах члени екзекутиви УНСоюзу, які прибули на конвенцію Крайового Братського Конґресу Америки, гол. предсідник Йосип Лисоґір, гол. секретар Ярослав Падох та гол. касир Петро Пуцило. З'ясовуючи стан УНСоюзу взагалі та піттсбурзької округи зокрема, доповідачі на прикладах величезного росту життєвого забезпечення в ЗСА і Канаді, який в тих краях є найбільшим бизнесом з найбільшою динамікою, вказували на дуже незадовільне збільшування цього забезпечення серед українців в ЗСА і Канаді й подали пляни й засоби поширення членства серед тих українців, які ще ними не стали, та збільшення забезпечення тими чле-

(Закінчення на стор. 6-ій)

БУВШІ УЧИТЕЛІ І УЧНІ ЛЬВІВСЬКИХ „ГОЛОВНОЇ" І „ФІЛІЇ" ВІДБУВАЮТЬ ЮВІЛЕЙНИЙ З'ЇЗД

Члени Почесного й Ділового Комітетів для відзначення 100-річчя Української Академічної Гімназії у Львові. — Перший ряд (сидять зліва): інж. Евстахій Филипович, мгр. Іван Костюк, проф. Володимир Винницький, проф. д-р Михайло Терцаковець — голова Почесного Комітету, о. шамб. Мирослав Харина — голова Ділового К-ту, д-р Микола Рибак, інж. Евстахій Кохановський. Другий ряд (стоять зліва): інж. Роман Кравців, Володимир Жолнірчук, мгр. Мирон Утриско, д-р Юрій Біляк, інж. Михайло Караман, д-р Володимир Кліш, д-р Роман Кос (бракує інж. Мирона Ганушевського, що в той час знімав).

Союзівка, Керґонксон. — Цієї суботи і неділі, 28 і 29-го вересня на цій оселі Українського Народного Союзу в Кетскильських горах відбувається багатолюдний Ювілейний З'їзд бувших учителів і учнів Української Академічної Гімназії у Львові, що мала два заведення: „Головну" і „Філію". З'їзд відбувається у 100-річчя тієї гімназії, що в умовах різних окупацій західньо-українських земель та при відсутності українського університету у Львові, була — разом з пізнішими іншими середніми школами в тій частині України — головним осередком виховання і науки. З цих шкіл вийшли тисячі освічених молодих людей, що опісля проявились у практично всіх ділянках українського життя і розвитку, займаючи в них передові і відповідальні пости. Випускники тих шкіл відігравали передову ролю в Українських Визвольних Змаганнях в Галичині під час першої світової війни і з-поміж них у великій частині рекрутувались учасники пізнішої підпільно-революційної боротьби. Небагато з учителів тих шкіл залишилось ще сьогодні при житті, але тисячі з колишніх їх учнів живуть та займають сьогодні різні становища в нашому суспільному житті в країнах вільного світу, зокрема в ЗСА і Канаді. Підготову до ювілейних святкувань з нагоди 100-річчя Української Академічної Гімназії у Львові започатковано вже кілька років тому, в багатьох містах і місцевостях в різних країнах Европи й американського континенту вже відбулися різні зустрічі та імпрези з цієї нагоди, їх кульмінацією є теперішній Ювілейний З'їзд на Союзівці, а завершенням буде запланована публікація відповідної Пропам'ятної Книги.

Популярність Ювілейного З'їзду далеко перевищила сподівання. Вже на деякий час перед З'їздом замовлено не тільки всі наявні приміщення на Союзівці, але й багато довколишніх. На З'їзд наспіли зголошення з найдальших закутин ЗСА і Канади, як також численні привітання з багатьох країн.

Завдяки націоналізму совєтські народи будуть вільними — заявляє сенатор А. Рібікоф

Бріджпорт, Конн. — „Совєтський напад на Чехо-Словаччину є виразним виявом слабости совєтської системи", — сказав на бенкеті УККА в Бриджпорті сенатор Абрагам Рібікоф, колишній демократичний губернатор стейту. Звертаючись до 250 присутніх, сенатор підкреслив, що одного дня всі поневолені нації в СССР будуть вільними, „бо сили націоналізму в Україні, Польщі, Румунії, Чехо-Словаччині надалі є міцними". Сенатор сказав: „Напад на ЧССР показує, що дні совєтського режиму почислені". Крім нього на бенкеті УККА, присвяченому 50-літтю відновлення української державности, виступали інші промовці, в тому колишній губернатор стейту Джон Д. Ладж, республіканець, який сказав про інвазію СССР на Чехо-Словаччину та загрозу совєтського імперіялізму вільному світові: „Вільна Америка має бути підготованою, щоб зустріти ту загрозу силою, а не лише словами та ідеями". Українською мовою виголосив промову проф. М. Степаненко — віце-президент Української Народної Республіки в екзилі. Газета „Бріджпорт Сандей Пост" з 22 вересня інформувала, що проф. М. Степаненко згадував про героїчну боротьбу українських вояків за свободу України в різних часах і закінчив промову ствердженням, що за залізною заслоною пробуджуються народи, а це доведе одного дня і до звільнення України. Виступали також інші промовці, були зачитані привітальні телеграми. У концертовій частині бенкету, яким проводив голова місцевого Відділу УККА Анатолій Фалько, брали участь оперова співачка Галина Андреадіс, танцювальний ансамбль „Дніпро", солістка-танцюристка Христина Сливінська з Бріджпорту.

Спеціяльні видання „Свободи"

Сьогоднішнє видання „Свободи" друкується в подвійному об'ємі і воно в більшості присвячене столітнім роковинам Української Академічної Гімназії у Львові та Ювілейному З'їздові колишніх її учителів і учнів з цієї нагоди, велика частина яких на північно-американському континенті є членами Українського Народного Союзу та в багатьох випадках його активними і провідними діячами.

Завтри появиться на вісім сторінок англомовний „Український Тижневик" із спеціяльною присвятою великому Крайовому Українському Фестивалеві, що відбувся в місті Дафин в Манітобі, Канада, в серпні цього року.

СВОБОДА SVOBODA
Український щоденник UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays & holidays (Saturday & Monday issues combined) by the Ukrainian National Ass'n, Inc. at 81-83 Grand St., Jersey City, N.J. 07303
Second Class Postage paid at the Post Office of Jersey City, N.J. Accepted for mailing at special rate of postage provided for by Section 1130 of Act of October 3, 1917 — authorized July 31, 9118.
P.O. Box 346 Jersey City, N.J. 07303

Gaudeamus igitur

Великий з'їзд колишніх учнів двох заведень львівської української Академічної Гімназії — Головної і Філії — що відбувається з кінцем цього тижня на тому „шматку України на американській землі", який називається „Союзівка", є формальним товариським відзначенням 100-річчя тієї нашої справжньої „Альма Матер", що в найтрудніших часах і найскладніших обставинах віддала неоціненні прислуги українському розвиткові. В обставинах власної бездержавности та постійних, щораз більше рафінованих утисків окупантів, без рідного університету та при всіляких „нумерус клявзус" для українців у чужих університетах, ця школа в столиці Західньої України була в різних часах головною кузнею української науки і українського виховання.

Переглядаючи списки учителів і професорів як Головної, так і Філії, можна зустріти найсвітліші українські уми, які сумарично дали колосальний вклад в розвиток української науки і думки. В інших обставинах багато, якщо не більшість з них, були б професорами, деканами і ректорами університетів, великими дослідниками в різних галузях науки. Коли ж переглядати списки колишніх учнів і випускників тих шкіл, то можна пересвідчитись, що ледве чи була і є яка ділянка українського життя, в якій не грали б вони часто рішальної ролі. Подібне можна сказати й про інші західньоукраїнські середні школи, але Академічна Гімназія, вже навіть з уваги на її столичне приміщення, має в цьому перше місце.

Теперішній з'їзд, що відбувається далеко від рідної землі і далеко від мурів тих шкіл, міг би бути віддзеркаленням тієї великої трагедії, що її переживає ще й сьогодні Україна та український народ. Але, з другого боку, він також є символом того величезного духового і культурного доробку, що його здобуває, розвиває і помножує український нарід всупереч усім своїм історичним і політичним трагедіям. Сто років різні окупанти західньоукраїнської землі намагались знищити або бодай придавити ту львівську кузню юних українських умів і характерів, але результат для них завжди був цілком протилежний. Ці школи та їхні виховники і вихованки під ударами не тільки не падали, але, навпаки, кріпшали, набирали ще більшої витривалости і завзяття. І тому, хоча теперішній з'їзд відбувається не у Львові і не в мурах тих шкіл, він є і повинен бути радісний, бо свідчить про невмирущість і незламність українства. Ґавдеамус ігітур — ото ж, веселімось!

Передвиборче мряковиння

Несповна шість тижнів залишились до листопадових виборів, але вислід їх все ще дуже сумнівний і мрячний. Правда, всі так звані опитування виявляють перевагу Ричарда Ніксона над Гюбертом Гомфрі. Але водночас вони стверджують, що з наближенням дати виборів найбільший поступ щодо популярности й можливости здобуття виборчих голосів та стейтових електорів має — Джордж Воллес. Його успіхи йдуть коштом голосів, що впали б на Ніксона. Тому Ніксон має „клопіт" з двох сторін: збоку непримиренних республіканських лібералів та консерватистів. При споводній назверхній згоді республіканські ліберали не можуть забути йому прогри Нелсона Рокефеллера на республіканській конвенції в Маямі та вибору мерилендського губернатора Спайро Еґню замість когось з промінентних республіканців - лібералів, як ось сен. Чарлз Персі чи губернатор Джордж Ромні. Знову ж консервативні американці воліють Воллеса, який різко й одверто виступає проти всіх тих гріхів сучасної Америки, про які Ніксон говорить обережніше й делікатніше.

Але Ніксон має перевагу над Гомфрі тим, що він — в опозиції до сучасного Уряду, а Гомфрі, як усе ще урядуючий віце - президент, не може одверто виступати ані проти президента Джансона, ані проти різних постанов Уряду, прийнятих під час його каденції. Як твердить „ЮС Нюз енд Ворлд Ріпорт" з 30 ц. м., передвиборчий настрій в ЗСА є настроєм — протесту. „Предмети протесту — безконечна війна, ламання законів і правопорядку, зріст злочинности, рішення Найвищого Суду, примусова інтеґрація, студентські демонстрації, зріст коштів прожитку і високі податки". Всі ці речі приписується у вину Джансонові і його Урядові, слушно чи неслушно. До того ж приходить розкол в Демократичній партії.

Але висліди опитувань не перерішують справи. В 1948 р. усі опитування заповідали „напевно" перемогу нюйоркського губернатора, республіканця Томаса Дюї, а виграв — демократ Гаррі Труман. І в найближчих 6-ох тижнях може ще багато дечого статися, що змінить настрої тим паче, що в американській дійсності атмосфера й настрої грають преважливу ролю.

Денис Квітковський-Квітка

УКРАЇНЦІ В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ ДОМАГАЮТЬСЯ КУЛЬТУРНОЇ АВТОНОМІЇ

Окупована „союзними", чи навіть „братерськими" військами „соціялістичної" СССР з її сателітами, Чехо-Словаччина переходить не тільки політичну, економічну, соціяльну, але й національно - культурну кризу, — пише відомий українській громаді американський журналіст Джеймс К. Андерсон у великому американському деннику „Дітройт Нюз".

Коли наспіли перші вістки, вночі з 20 на 21 серпня, що війська СССР і її сателітів — Угорщини, Східньої Німеччини, Болгарії і Польщі — переступили границю Чехо - Словаччини й почали військову окупацію цієї „суверенної" р е с п у б ліки, Джеймс К. Андерсон був негайно висланий до Праги, щоб на місці обсервувати події й звітувати про них своїй газеті. До Чехо - Словаччини його не пустили в перших днях окупації, тому він задержався спершу в німецькому містечку Вайтгавзі, що лежить на пограниччі з Чехо - Словаччиною і є важливим перехідним пунктом з одної країни в другу; далі, був він у Відні й інших містах Австрії, що лежать біля границь Чехо - Словаччини. З Австрії виїхав ред. Андерсон до Румунії, з Румунії до Юґославії і аж з Юґославії вдалося йому дістатися до Чехо - Словаччини.

Будучи в Мюнхені, ред. Д. К. Андерсон взяв довше інтерв'ю з проф. д-ром Григорієм Трендом на тему економічних проблем в окупованій Москвою Чехо - Словаччині. Г. Тренд — це колишній професор економічних наук у державному університеті Вейн в Дітройті, довголітній працівник і голова Метрополітального відділу УККА в Дітройті. Тепер д-р Г. Тренд працює як експерт економічних справ Східньої Европи, в радіо Вільна Европа. Пригадуємо, що ред. Джеймс К. Андерсон брав участь у численних українських конвенціях та імпрезах, як репортер щоденника „Дітройт Нюз", між іншим, був він у Вашинґтоні на відкритті пам'ятника Шевченкові і в Тегерані на Міжнародній Конференції Прав Людини.

Як добрий знавець східньоевропейських справ, особливо в національно - політичній ділянці, він у своїх репортажах присвячує дуже багато місця проблемам національностей Сходу Европи.

У своєму репортажі з Праги, датованому 14 вересня цього року, він пише, що, намагаючись розв'язати економічну кризу, спричинену московською інвазією, Чехо-Словаччина і далі стоїть перед ще не розв'язаною, пекучою проблемою взаємовідносин чехів і словаків. Це вперше словак Александер Дубчек став головою чехословацької к о м уністичної партії, хоч словаки творять тільки 28.3 відсотка населення. Інший словак, Ґустав Гусак, замінив українця Василя Білака на пості голови комуністичної партії у Словаччині і може дуже легко стати головою чехословацької компартії після „добровільного" уступлення А. Дубчека. Є пляни, пише Андерсон, перетворити Чехо-Словаччину в федеральну державу. Чехи в Празі кажуть, що відносини між чехами і словаками дійшли до такого ступня ворожости, що тільки спільне лихо московської окупації країни не допускає їх до повного вибуху.

Гусак, пише далі Андерсон, є головним мотором ідеї федерації, але й він матиме національні проблеми в Словаччині, де живе шістсот тисяч мадярів й значне число українців, які домагаються рівноправности зі словаками. Гусак обіцяв рівні права всім — словакам, мадярам і українцям, але переведення цього в життя забере багато часу, бо українці домагаються негайно власних українських шкіл, а мадяри суґерують навіть думку, щоб південна частина Словаччини, заселена мадярами, була прилучена до Угорщини.

Які висліди матиме національна боротьба за рівноправність усіх національностей у Чехо - Словаччині — вирішить Москва. Вона має не абияку практику у „розв'язуванні" н а ц іональних проблем у дусі „соціялістичної законности і справедливости", доказом чого є події в Україні і недавня доля хоч би кримських татар та надволжанських німців.

Але може досвід Москви в цих справах навчить дечого й усіх донедавна ревних слов'янофілів. Може вони нарешті зрозуміють, що слов'янофільство, яке носить тепер різні назви, як „комунізм", „с о ц і я лізм", „марксизм", „ленінізм" — це ніщо інше, як московський месіянський імперіялізм, останньою метою якого є влиття всіх слов'янських рік у московське море...

ВИДАВНИЦТВО „ДНІПРО" ВИПУСКАЄ „СПЕЦІЯЛЬНІ ВИДАННЯ"

„Радянська Україна" з 12 вересня сповістила, що київське в-во „Дніпро" має в пляні випустити „сепіяльні видання", а саме: до 200-ліття з дня народження І. Котляревського вийде „Енеїда" з ілюстраціями А. Базилевича і ювілейне видання „Наталки Полтавки". Крім того, „видатному українському філософу і поетупросвітителю Г. С. Сковороді, 175 років з дня смерті якого невдовзі відзначатиметься, присвячується праця П. Попова „Григорій Сковорода". Плянуються книги до ювілейних дат Панаса Мирного, Остапа Вишні, О. Довженка, К. Гордієнка, М. Ушакова та інших. Дослідження Б. Деркача. „І. Крилов. З історії російсько-українських зв'язків" з'явиться до 200-річчя з дня народження знаменитого російського байкаря".

В. Ч-о

ДЕЩО ПРО ПРАВДУ-ІНФОРМАЦІЮ ТА ПІВМІЛЬЙОНОВУ АРМІЮ

(2)

Слід спростувати досить поширену в західньому світі думку, що нібито така „пропаґанда" совєтських імперіялістів, при всім її очевиднім безглузді, таки діє на маси, здобуває їй прихильників серед населення Совєтського Союзу у світі. Так думати можуть тільки ті, хто не жив під тим режимом, а хто жив, то той знає, що ця вічна брехня влади підриває довір'я навіть до тих її інформацій, які відповідають дійсності.

От, наприклад, коли під час другої світової війни в „радянських" газетах з'явились повідомлення про те, що німці в Києві розстріляли 60 тисяч жидів, то ніхто цьому не повірив, думали, що це звичайна б о л ь шевицька „пропаґанда", тобто вигадка такого характеру, як отой „радіоперехват". Один мій студент повернувся з фронту, поранений, а він був і на тій території, яку спочатку німці захопили були, а потім відступили, і, як я його запитав, чи правда тому, що німці розстрілюють жидів, то він це заперечив.

Може дехто сказати, що большевицькій пропаґанді вірять народи в Азії й Африці, але не можна плутати того, що ці народи шукають підтримки у своїй боротьбі в якихось більших держав, як от Єгипет, у тих же таких большевиків, і того, чи ймуть вони віри їхній пропаґанді. Згадаймо недавні розмови в деяких колах нашої еміґрації про те, що червоний Китай може допомогти Україні здобути самостійність, а Румунія та Альбанія таки й справді на допомогу від Мао Тсе-тунґа надіються.

А коли повернутись до людности „Радянського Союзу" то можна сказати, що постійна дезінформація збоку державної влади, що робить із своїх підданих якихось ідіотів, викликає в неї, в цієї людности, просто ненависть до „своєї" влади. Дратує людей і вживання слова „правда" на позначення явної брехні. Сталін казав письменникам: „П и ш і ть правду", а хай би хто відважився її написати! Теперішні „радянські" критики також вимагають від своїх письменників „правди", а що зробили з „Собором" О. Гончара, що тільки трохи її показав! Газети в них також дуже часто називаються словом „правда": „Правда" (в Москві), „Правда України" (русифікаторський орган у Києві), „Правда Востока" тощо. А яка мука слухати з радіо виголошувану тоном правди очевидну казенну брехню! Наприклад, добре вимуштровані диктори київського радіо отак, з доброю українською вимовою, раз-у-раз у „живі очі" брешуть.

А до якої шкоди для розвитку людини призводить ця свідома й систематична ізоляція „радянських громадян" від інформації про сучасний вільний світ, про нові творчі шукання в ньому тощо! І якщо там все таки, всупереч цій ізоляції, наростають серед інтеліґенції опозиційні сили, зокрема й молоді борці за людські права українського народу, то це стається тільки тому, що нашого часу цілковито ізолювати допитливих людей не можна. У бібліотеках зберігаються наукові праці, створені ще в вільних умовах, комуністичний режим не зміг заборонити творів російських і інших письменників - клясиків, твори яких повні ідей про боротьбу за волю людини й народів, майже всі можуть слухати закордонні радіостанції (хоч їх режим і намагається заглушувати), багато з інтеліґентних діячів бувають у країнах вільного світу тощо.

Оця неможливість повністю ізолювати поневолених людей від інформацій про вільний світ і вкидає в лють теперішніх керівників СССР, вона, ця неможливість, призвела до зловісної постанови квітневого пленуму ЦК КПСС про боротьбу з „ідеологічною диверсією", а відтак і до збройного нападу Москви на Чехо - Словаччину як на найближче джерело вільної інформації.

Звичайно, не слід спускати з ока й імперіялістичних цілей Московської імперії, що в даному разі поєднала свої постійні зазіхання на чужі землі з „потребою" ліквідувати джерело „зарази". Але не забуваймо й того, що причіпкою для Москви з самого початку були вільні виступи чехословацької преси, що в останній московській угоді (якщо можна угодою назвати „переговори" в'язничників із в'язнями — заарештованими чехословацькими керівниками) чи не на першому місці стоїть вимога відновлення в Чехо - Словаччині цензури. І яке це було для всього світу „видовище": півмільйонова армія виступила в похід проти вільної інформації! Чехословацький парлямент ухвалював закон про відновлення цензури в Празі, оточений танковими частинами, під загрозою, що в разі чого — ті танки - повзи вдеруться в місто...

І цей закон тепер ухвалено! А це для нас, українців, значить, що вже й найменший український „П'ємонт", Пряшівщина мусітиме надалі в інформаціях про долю загиблих українських письменників д о д е ржуватись „безсумнівної к о н цепції" акад. Є. Кирилюка, про яку я свого часу писав у „Свободі". Наприклад, про загибель Олеся Досвітнього наші пряшівці писатимуть так, як написано в ч. 3 за 1967 р. „Радянського Літературознавства": „9 червня 1934 р. життя комуніста - письменника Олеся Досвітнього трагічно обірвалось". У статті докладно описано, як Досвітній утік від „царського" розстрілу до Америки, який він був зразковий комуніст у 20-их роках, а про те, яка то тра-

(Закінчення на ст. 7-ій)

М. Л-ий

ХОЛОДНА ВІЙНА ЯК ІСТОРІЯ

(2)

Автор стверджує, що англо-сакси не визнавалися і не визнаються на світовій політиці. В 1930 році зустрінув він у Центральній Америці старого англійця, що жив там від 1900-го року. Отож, перше питання, яке цей англієць поставив авторові про закордонні справи, було: „А що там тепер роблять бури?" Його знання про закордонні події спинилося на англійсько - бурській війні.

Із знанням історії того старенького англійця автор порівнює знання англо-саксь ких державних мужів. Перед засідання Державного Департаменту у справі Кореї державний секретар Стетініюс питався своїх службовиків, де знаходиться ця Корея. З того виходило б, — пише Галле, — що Стетініюс не мав навіть стільки знання ґеографії й історії, скільки мав автор, коли ще був школярем.

Автор пам'ятає, що в його шкільному підручнику було сказано, що в Північній Кореї панують страшні морози. Коли котрийсь із корейців побачить, що в другого корейця побілів ніс, він каже йому: „Чоловіче, твій ніс, твій ніс!" Отже Стетініюс — державний муж, не знав навіть стільки про Корею, скільки знав малий хлопець із шкільного підручника.

Про мир після першої світової війни автор згадує таке: Джан Мейнард Кінс, покидаючи паризьку мирову конференцію, сказав: „Якщо війна має закінчитися тим, що Франція й Італія стануть зловживати своєю тимчасовою перемогою, щоб знищити Німеччину й Австрію, які вже лежать на лопатках, то тим самим вони запрошують свою власну руїну". Не зважаючи на слова през. Вільсона, вони зловживали своєю воєнною перемогою, і тому до 1939 року не було в Европі справжнього миру. І що Кінс передсказав, те й сталося.

Коли група німців у другій світовій війні (Кеннан називає їх „прекрасними, осамітненими людьми"), ризикуючи власним життям, сконтактувалася з альянтським проводом і заявила, що хоче звільнити Німеччину від Гітлера, їм відмовили підтримки з тієї лише причини, що вони — німці... Розчаровані пробували самі позбутися „фюрера", але замах 20 травня не вдався. Один із змовників, який не загинув під час „чистки", зізнав Кеннанові, що альянти не хотіли співпрацювати з німецьким резистансом.

„Коли б ми були політики, — пише Галле, — то знали б, що світ не є поділений на дві половини, тобто не складається з аґресорів і прихильників миру. Всюди є добрі й погані люди".

Постанова стерти Німеччину як державу з мапи Европи і так довести до справжнього миру — це теж овоч холодної війни.

Коли ЗСА зредукували свою армію з 12 мільйонів до 554.300 вояків, то напрошується питання: „чи американські державні мужі були сліпі? В СССР зовсім не переводилось тоді демобілізації".

Беручи під увагу сучасне положення у світі, треба сказати, що державні мужі в Вашинґтоні таки були сліпі на совєтську небезпеку, або байдужі тому, що були споріднені з большевицькою ідеологією. Вислови неприхильної думки про большевиків вважалось тоді у Вашинґтоні за державну зраду, що підміновує воєнні здобутки.

Коли колюмніст Дрю Пірсон у 1943 р. закинув був державному секретареві Голлові й високим службовцям державного департаменту, що вони вороги совєтського уряду, Голл заявив, що це „потворна й диявольська брехня".

Коли Гітлер напав у червні 1941 р. на СССР, Черчілл підготовляв заяву, що Британія допомагатиме большевикам. Приватний секретар Черчілла спитав його, чи не буде це схоже на поклони в храмі Рімона (натяк на Біблію, Царі, II. 5, 18)***. „Зовсім ні, — відповів Черчілл, — я маю лише одну ціль: знищити Гітлера... Як що Гітлер напав би на пекло, я зробив би чортові у парляменті бодай сприятливу рекомендацію".

Приватно не сподівалися добра із союзу з большевиками, але в офіційних документах записано лише те, що говорено прилюдно, тож історики й коментатори мають бодай сяку-таку основу вірити, що Вашинґтон був сліпий на большевицьку небезпеку.

Про цю сліпоту маємо ще й такий доказ: Коли Батіста посадив був Кастра у тюрму на п'ять років, Уряд ЗСА інтервеніював, вимагаючи, щоб його звільнили, бо це, мовляв, неґуманно тримати людину взаперті так довго. Батіста послухав, і ЗСА мають тепер запеклого ворога в особі Кастра, а кастрівці вистрілюють американських державний мужів у Південній Америці. Вбивство амбасадора ЗСА у Ґватемалі це вже третє з черги.

Черчілл, щоправда, здавав собі справу з червоної небезпеки і тому хотів, щоб армія альянтів почала інвазію з південного сходу Европи. Одначе ЗСА спротивилися цьому, заявляючи, що то був би макіявеллізм.

На конференції в Ялті Рузвелт і Черчілл погодилися на „плян Морґентава", щоб Німеччину обернути на „картоффельлянд". Коли Рузвелт вернувся до Вашинґтону, секретар Стімсон відчитав йому деякі уступи з того документу, який він (себто Рузвелт) і Черчілл підписали. „Президент, — розповідає Стімсон у своєму „Щоденнику, — здивувався і заявив, що ніяк не може зрозуміти, як він міг підписати щось подібне". Черчілл також збентежився, коли прийшлося йому виясновувати цю справу.

Після першої світової війни, коли большевики опинились у безвихідному положенні, вони признали в принципі не-російським народам право на самовизначення. Але на практиці здавили нові самостійні республіки: Україну, Білорусь, Грузію, Азербайджан і Вірменію.

Большевики вірили, що згідно з ученням Маркса за прикладом Росії зроблять революцію всі европейські народи і тоді вже не буде потрібно міжнародних взаємин, не треба буде оборонятися та зброїтися. Коли ж стали большевики організувати уряд, порушено питання про міжнародні взаємини. Троцького йменовано комісаром закордонних справ. На це він сказав: „То я видам кілька революційних проклямацій, а потім замкну свою крамничку".

Але Ленін говорив і таке: „Годі заперечити, що коли справа обмежиться лише на нашій революції, то наше положення буде безвихідне". Тому радив він ратифікувати Берестейський мир, бо тоді „нам на поміч прийде справдешній приятель: світова революція". А що революція не прийшла, то большевики, як колись царі, кинулися загарбувати чужі землі.

На основі англійсько - совєтсько - іранської угоди з

(Закінчення на стор. 7-ій)

„РАДІОФЕСТИВАЛЬ" СОВЄТСЬКИХ „РЕСПУБЛІК"

Він розпочався з середини цього місяця і триватиме впродовж місяця. „Радянська Україна" з 14 вересня сповіщала про пропаґандивну мету такого радіофестивалю: „У передачах радіоднів знайдуть широке відображення корінні соціяльні і економічні перетворення, які відбулися в житті народів нашої країни за роки совєтської влади. Ці передачі розкажуть про життєвість союзу робітничого клясу, колгоспного селянства і трудової інтеліґенції, про високі моральні якості і патріотизм трудящих СССР, про нерушиму дружбу народів нашої країни". Такий „фестиваль" є одним із засобів Москви всюди запроваджувати російську мову, мовляв, щоб усі „республіки" розуміли...

М. Л-а

НАШІ ВЧИТЕЛІ

(5)

Математика не була спеціяльністю Степана Балея. Був він стислим філософом, а перш-за-все психологом. З цієї ділянки мав докторат. Крім того був лікарем нервових хвороб. Був малого росту, з непропорційною будовою тіла. Вражала його велика, голена голова. Але це була розумна голова.

Був Степан Балей нервовою людиною. Нервовість утруднювала йому працю в школі, а особливо з меншими учнями. Тому — правду сказати — були ми раді, коли його від нас забрали. Як науковець здобув Балей велику популярність. Працюючи в варшавському університеті, написав кілька наукових праць. Одна з цих праць „Психольоґія вскудойжевання" — психологія віку дозрівання — була прийнята як підручник з педагогіки для кандидатів на вчителів середніх, а може й початкових шкіл.

У п'ятій клясі математику викладав нам Мирон Зарицький. Згодом вчив він нас і фізики. Був це учитель з докторатом, що мав славу математика світового значення.

Розказував нам, що уряд УССР в 20-их роках, під час так зв. українізації пропонував йому посаду професора університету в Києві. Він їздив туди, розглянувся і — посади не прийняв. Казав, що йому не подобалися відносини і не хотів ризикувати, знаючи большевиків.

Географ Степан Рудницький дав себе намовити, виїхав до УССР і за свою наївність заплатив життям. Але доля совєтського професора не оминула Мирона Зарицького: коли большевики зайняли Західню Україну, став він професором Політехніки. Дочка його Катря була арештована і карається у совєтській в'язниці досьогодні.

Мирон Зарицький знав дуже добре грецьку мову і навчив нас по-грецьки молитви „Отче наш". Цікавився астрономією і подав нам багато відомостей з тієї ділянки. Був людиною оригінальною. До своїх учительських обов'язків ставився по-різному, часом навіть байдуже. Бувало, що під час лекції посилав учня по газету і читав її, залишивши нас без уваги. Мав свої специфічні вирази, якими послуговувався в клясі. Коли відпускав учня від таблиці до лавки, казав слово „куш". Любив розказувати анекдоти, але сам ніколи не сміявся. Як науковець не мав педагогічного підходу до учнів середньої школи.

Учителями історії були у нас: о. Иосип Застирець, Ян Роговський, Ян Герлях, Гілевич (імени не пригадую), знову Ян Роговський.

Отець Застирець був доктором філософії і вчив нас у першій клясі, на яку припадала історія Польщі. Вичувалося, що до цього предмету ставився він, як і ми, з неохотою. Був добрячою людиною.

По о. Застирцеві навчання історії перебрав Ян Роговський. Вчив він нас з перервами до 8-ої кляси. Першу перерву виповнив Ян Ґерляк у 5-ій клясі, другу Гілевич — у 7-ій клясі. Всі три були поляками, а останній Гілевич був властиво перекинчиком. Його батько мав кіоск з газетами напроти церкви св. Петра й Павла.

Брат Гілевича, лікар, почував себе українцем. Ґерлях, як видно з прізвища, був німецького походження. Отже, дійсним поляком був Ян Роговський, польський патріот, „обороньца Львова". За участь в „обороні" був відзначений медалею „Віртуті Мілітарі".

Треба сказати, що не одного вчителя-поляка на філії учні побили або в самому шкільному будинку, або поза школою. Звичайно таких учителів переводили до іншої школи. Роговський не зважаючи на те, що дістав „фацку", залишився на філії. Був він не найгіршим, але завжди якийсь понурий, непривітний. „Цваєрів" багато не давав. Улюбленою його оцінкою було „достаточно".

Ґерлях не обмежувався підручником. Майже на кожну лекцію приносив джерельні матеріяли і зазначував їх нам. Був малий і привітний. Ми його любили, коли забрано його з гімназії, справді жалували за ним.

Гілевич був молодим учителем, ще не обізнаним з шкільною практикою. Здається, на філії відбував він практику, після якої мав дістати постійну учительську посаду. У зв'язку з тим, що був він кандидатом на постійного учителя, мусів одного разу провести показову лекцію з історії, на яку прибуло кількадесят учителів та інспекторів. Ця показова лекція не пройшла Гілевичеві щасливо. Проробляючи з нами часи Наполеона, він „загнувся". Помилка Гілевича може не вразила б так присутніх, якби один учень не виправив учителя. Він признав свою помилку, почервонівши по самі вуха. Як поставилася до цього комісія, мені не відомо. В кожному разі по році Гілевича з нашої школи забрали.

Курс географії тривав п'ять років і на п'ятий клясі припинявся. Викладали нам цей предмет Володимир Козак і Ян Роговський. Історія і географія подавались польською мовою навіть тоді, коли відкликано закон про перетворення гімназії на утраквістичну.

(Далі буде)

Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила

У 100-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

ЗАКЛИК ЮВІЛЕЙНОГО КОМІТЕТУ

ГІДНО ВІДЗНАЧІМ СОТІ РОКОВИНИ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

Сто років тому у Львові в столичному городі Галицької України, почала діяти перша і довший час єдина українська середня школа: Українська Академічна Гімназія. Ця школа, що складалася із двох: Головної і філії, згуртувала біля себе в тодішній Австро-Угорській Монархії, а опісля за часів польської окупації — найкращі педагогічні сили, від самого початку свого існування була кузнею молодих українських душ, виховником твердих характерів, джерелом, з якого вийшли пізніше видатні діячі в церковному, культурному, громадському, військовому та політичному секторах українського життя.

Українська Академічна Гімназія у Львові, учнями якої були молоді українці з усіх закутин західніх українських земель, стала взором для всіх інших українських середніх шкіл і своїм високим рівнем навчання промінювала на всю Україну. Члени учительського збору цієї школи з-правила ставали директорами та вчителями в інших середніх школах, служили досвідом всьому українському шкільництву, а її абсольвенти заповнювали високі школи в багатьох країнах Західньої Европи, щоб опісля, повернувшись додому — ставати в проводі пробудженої Української Нації в усіх її ділянках.

Учнями Української Академічної Гімназії були сини не лише інтеліґентів, але й свідомого робітництва, селянства та міщанства, що в значній мірі причинилося до ширення національної свідомости в цілому краю та до формування провідницького активу в леґальному і нелеґальному секторах життя західньої вітки українського народу.

Вихована в патріотичному дусі і під проводом видатних педагогів, молодь, що вчилася в Українській Академічній Гімназії, кожночасно поповнювала широкі ряди нашого священства, науковців, мистців, журналістів, військовиків, купців та громадсько - політичних діячів, завжди займаючи передові місця в громаді. З часом, дослівно, не було ні однієї ділянки життя, в яких не проявляли б себе колишні професори, учні й абітурієнти цієї школи, справжньої „Альма Матер" усього українського середнього шкільництва.

Сьогодні, у століття створення цієї школи, нашим обов'язком є не тільки гідно відзначити її ювілей, але й подбати за те, щоб була утривалена історія Української Академічної Гімназії і занотовані осяги її професорів, учнів і абітурієнтів. Одночасно нашим обов'язком є пригадати заслуги, що їх має ця школа у відродженні Нації та Української Держави шляхом влаштовування відповідних імпрез, публікацій, статтей і споминів, зібрання всього документального матеріялу, який став би основою для Ювілейного Збірника, що його ми заплянували видати.

Тому звертаємося із закликом до всіх колишніх професорів, катехитів, учнів та абітурієнтів Української Академічної Гімназії спільно з нами відзначити столітній Ювілей нашої „Альма Матер". Звертаємося також до всіх Українських Громадян та їхніх Родин, що мали такий чи інший зв'язок з нашою гімназією, прийти нам з допомогою в призбиранні матеріялу для історії та якнайкращого відзначення нашого ювілею.

Ювілейний комітет, що діє під протекторатом Високо Преосвященнішого Архиєпископа, Владики Івана Бучка — кол. учня Української Академічної Гімназії у Львові та під проводом проф. д-ра Михайло Тершаковця — сеньйора українських професорів цієї гімназії, вже розгорнув і далі розгортає широку діяльність. Вже зібрано частину матеріялів для видання Ювілейного Збірника та фотоматеріялів для Ювілейної Виставки. Діловий Комітет працює над утриваленням історії Української Академічної Гімназії, Головної і Філії, її катехитів, професорів, учнів і абітурієнтів. Діловий комітет заплянував на 28-29 вересня ц. р. Ювілейну Товариську Зустріч живучих у вільному світі кол. катехитів, професорів і учнів, яка відбудеться на оселі Українського Народного Союзу „Союзівка" в Кетскільських горах стейту Ню Йорк, ЗСА.

Нехай великі заслуги Української Академічної Гімназії — нашої Ювілятки не підуть намарне! Нехай праця наших катехитів, професорів, учнів та абітурієнтів залишиться тривкою пам'яткою для майбутніх поколінь!

У всіх справах, зв'язаних із століттям Академічної Гімназії просимо звертатися на адресу секретаря Ділового комітету:

Mr. Ivan R. Kostiuk
112 La Clede Avenue, Trenton, N. J., 08618, USA

За Почесний Комітет:

Проф. д-р Михайло Тершаковець (—)
голова

Проф. Володимир Винницький (—)
секретар

За Діловий Комітет:

о. Мирослав Харина (—)
голова

мґр Іван Костюк (—)
секретар

ЮВІЛЕЙНИЙ КОМІТЕТ

100-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

ПОЧЕСНИЙ ПРОТИКТОРАТ: Високопреосвященніший Архиєпископ Кир Іван Бучко (Рим).

ПОЧЕСНИЙ КОМІТЕТ: проф. д-р Михайло Тершаковець — голова (Філядельфія), проф. інж. Володимир Винницький — секретар (Філядельфія).

ЧЛЕНИ: о. д-р Василь Лаба (Едмонтон), о. д-р Теофіль Горникевич (Відень), о. прелат Петро Хомин (Торонто), шкільний надрадник, проф. Степан Шах (Мюнхен), проф. Гнат Мартинець (Мюнхен), проф. д-р Юрій Полянський (Буенос Айрес), проф. д-р Микола Андрусяк (Акрон), проф. Осип Гулей (Ню Йорк), проф. Андрій Дзедзик (Мейплвуд Н. Дж.), проф. д-р Петро Ісаїв (Філядельфія), проф. Василь Кавуля (Вінніпеґ), проф. Ірина Шкварко - Книш (Вінніпеґ), проф. д-р Іван Олексишин (Філядельфія), проф. Михайло Осінчук (Ню Йорк), проф. д-р Богдан Романенчук (Філядельфія), проф. д-р Ярослав Рудницький (Вінніпеґ), проф. д-р Мирослав Семчишин (Шикаґо), проф. д-р Михайло Соневицький (Ню Йорк), проф. д-р Василь Стецюк (Джерзи Сиґі, Н. Дж.), проф. Марія Мриц - Паньківська (Скатсдейл, Арізона), проф. д-р Атанас Фіґоль (Мюнхен), проф. Михайло Чорнодольський (Ню Йорк), проф. Дарія Вергановська-Винників (Торонто), проф. Зенон Зелений (Торонто).

ДІЛОВИЙ КОМІТЕТ: о. шамбелян Мирослав Харина — голова (Філядельфія), інж. Евстахій Филипович — 1-ший заст. голови (Філядельфія), інж. Мирон Ганушевський — 2-ий заст. голови (Філядельфія), мґр Іван Костюк — секретар (Трентон), Н. Дж.), д-р Роман Кос — скарбник (Філядельфія).

Контрольна Комісія: інж. Михайло Караман, інж. Роман Кравців, Володимир Жолнірчук — всі з Філядельфії.

Члени: д-р Володимир Кліш, д-р Юрій Білик, мґр Мирон Утриско (Філядельфія), мґр Ярослав Щербанюк (Ню Йорк), інж. Степан Костик (Наяк, Н.И.), д-р Павло Сениця (Шикаґо), мґр Олекса Сокіл (Вашингтон), інж. Володимир Несторович (Дітройт), д-р Олег Снилик (Лос Анджелес), о. Петро Чавс (Рочестер), д-р Роман Романович (Вінніпеґ), мґр Андрій Тершаковець, Юрій Карманін (Торонто), мґр Михайло Хом'як (Едмонтон), мґр. Ярослав Пришляк (Монтреаль), д-р Богдан Кордюк (Мюнхен), інж. Богдан Панич (Відень), д-р Назар Ясінчук (Париж), д-р Степан Божик (Лювен), Михайло Шебець (Рочдейл, Вел. Британія), інж. Микола Строкон (Стратфілд (Австралія).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ (для видання ЮВІЛЕЙНОГО ЗБІРНИКА): проф. Степан Шах — голова; **Члени:** д-р Микола Андрусяк, д-р Данило Богачевський, д-р Степан Божик, ред. Степан Волинець, проф. Володимир Винницький, о. д-р Теофіль Горникевич, ред. Антін Добрянський, ред. Мстислав Дольницький, ред. Антін Драган, о. Тарас Дурбак, ред. Іван Кедрин, д-р Мирон Коновалець, д-р Богдан Кордюк, мґр Іван Костюк, інж. Зиновій Кохановський, д-р Роман Криштальський, ред. Анатоль Курдидик, ред. Богдан Кравців, д-р Роман Кухар, д-р Григор Лужницький, д-р Теодор Мацьків, д-р Іван Олексишин, д-р Богдан Романенчук, д-р Микола Рибак, д-р Павло Сениця, д-р Володимир Трембіцький, о. Петро Хомин, д-р Володимир Янів.

ЗАВВАГА: Список членів Почесного й Ділового Комітетів — не закривається. До дружньої співпраці ВШ. Панів Професорів і Колеґ щиросердечно запрошується. Добровільні зголошення слати на адресу секретаря Ділового Комітету: мґра Івана Костюка. Адреса:
Ivan R. Kostiuk, 112 LaClede Avenue, Trenton, N.J. 08618.

У 100-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

ПРОГРАМА

ЮВІЛЕЙНОЇ ЗУСТРІЧІ Б. УЧИТЕЛІВ І УЧНІВ НА СОЮЗІВЦІ

Субота, 28-го вересня:

Год. 10-та ранку: Реєстрація, розміщення, дозвілля.
Год. 2-га по пол.: Спільний обід, дозвілля, показ фільмів і прозірок.
Год. 4-та по пол.: Ділова сесія. Керівник: інж. Зиновій Кохановський. Наукова доповідь: проф. д-р Михайло Тершаковець. Програмове слово: о. шамб. Мирослав Харина. Звіти з діяльности членів Ділового К-ту. Дискусія. Схвалення резолюцій.
Год. 8-ма веч.: Ювілейний бенкет. Товстмастер: Юрій Карманін. Ювілейне слово: о. шамб. Мирослав Харина. Виголошення, відчитання та схвалення привітів.
Год. 10-та веч.: Мистецька програма. Заповіли свою участь: Андрій Добрянський, Роман Стецура, ІКЕР, Володимир Юркевич, Любомир Лампіка, Петро-Пік П'ясецький, Мирон Ганушевський, Тарас Грицай, Леся Храплива, Марія Дзьоба. Керівник програми: Іван Костюк.
Год. 11-та ночі: Ювілейний баль. Аранжери: Юрій Лопатинський і Мирослав Прончак. В програмі: хороводи, лянсієр, кадриль, коломийки. Грає: Оркестра Василя Босого. На бенкеті і балю обов'язує вечірній одяг. Холодний буфет і бара до диспозиції гостей.

Неділя, 29-го вересня:

Год. 11-та ранку: Богослуження і Панахида. Ексорту має о. прелат Петро Хомин. Проповідь під час Панахиди: о. Тарас Дурбак. Під час Богослуження і Панахиди співає хор учасників.
Год. 12-та дня: Маніфестаційні збори і зложення вінків біля пам'ятників: Тараса Шевченка й Івана Мазепи. Слово біля пам'ятника Т. Шевченка: ред. Антін Драган. Слово біля пам'ятника І. Мазепи: д-р Теодор Мацьків.
Год. 1-ша по пол.: Спільні фотознімки, зустрічі однокляснинків, дозвілля.
Год. 2-га по пол.: Прощалний обід, закриття зустрічі.

В суботу й неділю буде показана ювілейна фото- і пресова виставка.

Під час зустрічі інформаційно-реєстраційну і допоміжну службу сповнятимуть члени Ділового Комітету. Перебіг зустрічі буде фотографований та сфільмований. На дозвіллі показуватимуться найновіші фільми та прозірки зі Львова.

Обильне, здорове та „кальорійне" прохарчування учасників забезпечене управою „Союзівки". До розпорядження учасників зустрічі усі влаштування „Союзівки".

GAUDEAMUS IGITUR — VIVIDI DUM SUMUS!

ПРИВІТ ВІД УККА

До Хвальної Президії Ювілейної Зустрічі з нагоди 100-річчя Української Академічної Гімназії у Львові

Хвальна Президіє!

Сповнені гарячою любов'ю до школи, яка дала Вам підставове знання, і атестатом зрілости благословила Вашу путь на дальше життя, — сьогодні Ви з гордістю відзначуєте 100-річчя її постання. На жаль, це відзначування приходиться Вам робити далеко поза межами України саме тут, на вільній землі Вашинґтона.

Екзекутива Українського Конґресового Комітету Америки, з радістю вітає Ваш почин і всіх учасників того Ювілейного З'їзду.

Ми віримо, що всі Ви, які вийшли з Академічної Гімназії і сьогодні багато з Вас очолює політичне і суспільно-громадське життя, є свідомі тієї великої відповідальности перед землею Ваших Батьків, як і перед Сестрами і Братами, які живуть і борються на поневоленій большевицькою Москвою Україні, де знищена і Ваша Школа і багато її Вихованців.

Ваш З'їзд хай скріпить у Вас віру в ідеали, що їх защепила у Ваші душі Академічна Гімназія і додасть Вам на новій землі поселення сили і наснаги продовжувати і поглиблювати працю для добра нашої спільноти в Америці, як і в Україні.

На тій твердій дорозі життя — наблизити хвилину державного визволення України з московсько-большевицького поневолення враз з відновою у Льва Городі Академічної Гімназії — щасти Вам Боже;

ЕКЗЕКУТИВА УКРАЇНСЬКОГО КОНҐРЕСОВОГО КОМІТЕТУ АМЕРИКИ

Будинок Народного Дому у Львові, в якому початково була приміщена Академічна Гімназія і згодом — до 1935 року — Філія цієї Гімназії.

Будинок Української Академічної Гімназії (Головної) у Львові (фото зроблене недавно одним із туристів), в якому з 1907 року приміщалася ця школа.

ЗУСТРІЧ

(Друзям зі шкільної лавки)

От так зійшлись — як це бувало
Ще лиш недавно, мов роки,
Що то зозуля нам кувала
Мов подув вітру, шум роси . . .

Роки! А їх лічить так важко,
Так тужно, серце аж болить!
Летять якось отак химерно,
Даремний труд їх зупинить!

І усміх будиться несмілий,
Надія тиха ожива.
Чи справді знову ми зустрілись,
Чи дійсність це, чи лиш мана?

Мана років отих минулих,
Що юність в старість обняла.
Що пісню літ давних, безжурних
В китайку — диво обвила.

Чи дійсність це, чи лиш бажання
Сучасне з пройденим звести?
Хлоп'ячий запал, коливання,
Легенду-казку піднести.

І ми — не ми. Та все в уяві
Минуле засвітом манить,
Хоч тільки зарисом в заграві
Жевріння споминів мигтить.

Обличчя, постаті, дозвілля,
Завдань великих повний жмут,
Знання правдивого сузір'я
Блаженний час, великий труд.

І ми — не ми. Та дружньо, певно
Привітним потиском руки
Одкиньмо долю цю химерну,
Зловіщі спогади й думки.

Чи сонна старість? Юна зрілість?
Чи досвід всіх чужих світів?
Створім надійну гармонійність,
Лагідний шум нових плаїв.

Обличчя, постаті, дозвілля,
Завдань і праці повний жмут
Тамних усміхів сузір'я,
Блаженний час, великий труд!

Тарас Маркіян Грицай

Перт Амбой, Н.Дж., серпень, 1967.

Л. Шербатюк

ФІЛІЯ, ФІЛІЯ...

(Ще кілька спогадів)[1]

У ЧУЖОМУ ПІР'Ї

Учитель німецької мови Платон Лушпинський любив селян. Коли на гімназійному коридорі з'являвся селянин (обов'язково з батіжком у руці, щоб бува не вкрали з воза батяри), — професор Лушпинський зараз же підходив, довго тряс йому руку, розмовляв дружньо й ласкаво. Селянські ж сини, що жили у Львові на „станціях" (тобто на кватирах у львівських міщан), користувалися у професора Лушпинського одним спеціяльним привілеєм. Коли до такого учня приїжджали у відвідини батьки з села, — він був звільнений того дня від обов'язку готуватися вдома до лекції німецької мови.

Я народився у Львові й жив там увесь час з моїми батьками. Одначе, це ніяк не перешкодило мені використати цю шляхетну прикмету Лушпинського для своїх нікчемних цілей. А втім, це ж був мій єдиний засіб самооборони у ті тривожні хвилини, коли Лушпинський витягав свого страшного нотатника і заповідав:

— Eine kleine Jagd.[2]

Це означало, що він перевірятиме, чи ми вивчили задані додому лекції. Коли, бувало, він викликав мене, я вставав і виголошував стандартну завчену формулу:

— Bitte Herr Professor, ich bin heute nicht vorbereitet, denn bei mir waren gestern meine Eltern.[3]

При цьому треба було дивитись йому просто в вічі. (Це брехня, що брехуни не можуть дивитися в вічі. Можуть.).

— Gut, gut! — погоджувався охоче Лушпинський і викликав наступного мученика. А я преспокійно розгортав під лавкою брошуру про чудесні пригоди Ната Пінкертона чи іншого американського детектива.

На жаль, брехня має короткі ноги. Тож Лушпинський швидко відкрив, що мої батьки були у Львові не тільки вчора, але й увесь час. Це був страшний день. Лушпинський стояв наді мною і . . . мовчав. Тільки нижня щелепа в нього тряслася під затиснутими зубами.

Не мовчав, одначе, мій батько, коли одержав того ж пополудня „паштет"[4] з гімназії.

ПИТАННЯ-ПАСТКИ

Майстром таких питань був учитель української мови д-р Іван Брик. Ось зразок.

— Які книжки виставлено в книгарні Наукового Товариства імени Шевченка?

Мовчу, похиливши голову, і навіть не зиркаю на клясу. Знаю бо, що не буде мені звідтіль допомоги. Учитель стоїть майже впритул до мене, і ніхто з товаришів не зможе мені підказати. По хвилині важкої мовчанки падає питання-пастка:

— А який фільм іде тепер у кіні „Пасаж"?

— „Едді Польо контра Рокамболь"! — викрикую радісно, щасливий, що зумів відповісти принаймні на одне питання.

Та тут чекає мене гірке розчарування. Моя правильна відповідь чомусь не задовольняє вчителя, бо ось він звертається до кляси:

— Бачите, дурні американські фільми цікавлять його більше, ніж корисні книжки.

Заклавши своїм характерним рухом пальці за камізельку, д-р Брик хвилину дивиться на мене з неприхованим презирством, а тоді виносить мені жорстокий несправедливий присуд:

— Сідай. Недостаточно.

ARS POETICA

Було в нас декілька вчителів-поляків. Наша гімназія була державна, тож польська влада насилала туди на працю і польських учителів. Крім польської, вони викладали також історію, навчання якої відбувалося по-польському. Було відомо, що польський учитель в українській гімназії — це „око й вухо государеве" Все ж дехто з них, як ось професор Міхальський (прозвисько Довга Шия або Чапля), поводився по-людяному. Але більшість була запеклими польськими шовіністами. Особливо ж насточортіли нам своїм україножерством учителі Лівочинський і Роговський.

Лівочинський залюбки глумився з української мови й культури. Під час одного з таких виступів у нашій клясі він сказав:

— Ось зразок української поезії:

„Грицько поїхав,
Мене занехав".

Яка ж це поезія? Ха-ха-ха!..

Я не втерпів і обізвався:

— Прошу пана професора, а яка це поезія:

„Antek z Mańką popod boki
Eleganckie stawia kroki."

Хоч після того Лівочинський „піпчив"[5] мене до самого кінця року, зате я здобув собі в клясі славу не абиякого козарлюги і досить довго „ходив у героях".

ЮВІЛЕЙ

Коли ми повернулися з гімнастичної залі „Сокола-Батька", до гімназії, двері нашої кляси були зачинені, а на порозі стояв „урочистий" вуйко Куртяк. Його запорізькі вуси були намащені брилянтиною і хвацько підкручені вгору, що траплялося тільки при рідкісних святкових нагодах. Вуйко наказав нам, щоб ми були сьогодні особливо чемні і „не дуріли", бо в нашій клясі сидять саме тепер ті, що двадцять років тому склали в цій гімназії іспити зрілости. Він пригрозив іще, що хто не слухатиметься, той „тяжко пожалує". Звичайно, ніхто з нас не боявся вуйка Куртяка, не зважаючи на його войовничі вуси. Але оподалік походжав по коридорі професор Заблоцький, а з тим жартів не було. Тож ми і справді затихли.

З-за дверей добігав голос директора гімназії. Він саме читав „денник"[6]. Ми слухали вражені: адже це цілком так, як і в нашій клясі кожного ранку. І так само після прочитаного прізвища з різних кінців кляси долітали відгуки:

— Є.

Але іноді такого відгуку не було, і тоді хтось відповідав директорові:

— Впав під Семиківцями.

— Є.

— Є.

— Впав під Потуторами...

Незабаром з усіх кляс почали виходити учні під проводом своїх учителів. Усіх нас вишикувано в кілька рядів уздовж стін на коридорах. У перший ряд ставлено щонайкращих учнів.

Нарешті двері нашої кляси відчинилися і звідтіль стали виходити одягнуті в темні одяги мужчини (старі-старі здавалися вони мені тоді). Вони посувалися по коридору, раз-у-раз зупиняючись і розмовляючи з учнями. Зі мною ніхто не розмовляв, бо я стояв в останньому ряді.

Чи хтось з нас гадав тоді, що так неймовірно скоро доведеться нам самим збиратися на ювілейну зустріч? Справді, „шалено-швидко летять наші дні, мчать життям, як розлогими степами буйногриві місяці, пропливають, як гордовито задумані кораблі, наші роки, щоб не вернутися"...

---

[1] Попередні спогади цього автора див. „Свобода", чч. 144-152, 1968.

[2] Маленьке полювання.

[3] Прошу пана професора, я сьогодні неприготований, бо в мене були вчора мої батьки.

[4] У ті часи телефонів було небагато. Тому про промахи учня вчитель повідомляв батьків листом, який ми називали жартома „паштетом". „Паштети" носив звичайно гімназійний сторож, „вуйко" Куртяк.

[5] Піпчити — переслідувати (учнівський жарґон).

[6] Список учнів.

Іван Кедрин

ЮВІЛЕЙ ВЕЛИКОЇ ШКОЛИ

Звичайно так буває, що колишні учні якоїсь школи збираються в округлі дати закінчення її на товариські з'їзди, щоб пригадатись одні одним, обмінятися споминами й спільно потужити за минулого молодістю. З'їзд, запланований на „Союзівці" на 28-29 ц. м., матиме, поруч із товариським характером, глибше значення й поважніший характер. Це буде данина, складена пам'яті найпершій українській середній школі клясичного типу, яка стала виховницею цілих українських національно - свідомих поколінь й видала з-посеред своїх учнів багато найвидатніших діячів.

Іван Кедрин-Рудницький, червень 1914 р.

1-ша українська Академічна Гімназія у Львові була заснована 1867 року, коли-то в нижчих клясах попередньої гімназії з німецькою мовою навчання введено українську мову. Назва „академічна" була спадщиною Львівської Академії, яку засновано 1774 року на місце скасованої єзуїтської Колегії. Ота Академія складалась з 6-клясової гімназії і дворічного ліцею, — на 8-клясову гімназію клясичного типу перетворено її в 1849 році.

Від 1874 р. введено українські мову як мову навчання, також в усіх вищих клясах гімназії, а перша матура відбулась у 1878 р. Академічна гімназія приміщувались понад 40 років в будинку Народного Дому у Львові при вул. Театральній, яку згодом переназвано на вул. Рутовського, а від 1907 року перенесено до нового будинку при вул. Сапіги 11. Там вона існувала, як „головне заседення", залишивши в будинку Народного Дому „філію", з окремим директором. (Ці дати беремо зі статті С. Волинця в „Українському Голосі", Вінніпеґ, з 7-го лютого ц. р.)

Історія тієї української середньої школи тісно в'яжеться з історією українського національного відродження у другій половині XIX і на початку XX століть. Офіційно за австрійських часів аж до 1914 року, себто до вибуху першої світової війни, у школі зобов'язував термін „руський", а за польських часів на будинку гімназії пишався напис „. . . з руською мовою навчання". „Народний Дім" у Львові разом із Ставропігійським Інститутом був доменою „старорусинів", насправді москвофілів, які не перейшли були процесу національного освідомлення. Польські власті, які старалися всіма способами послаблювати український національний рух, підтримували „старорусинів", призначаючи на державного комісара Народного Дому „порядного русина". Всупереч такому станові І-ша Українська Академічна Гімназія у Львові в обох своїх закладах була навіяна українським національним духом — в її керівництві, вчительському складі і в учнівській масі.

Академічна Гімназія у Львові це була кузня української інтелігенції і притулок для українських вчених. Греко-католицька капітула у Львові видала була формальний обіжник - наказ духовникам посилати своїх синів до гімназії. Ішли туди також сини свідомих селян. Заможніші приміщували своїх дітей на приватних „станціях", бідніші — у заснованій бурсі. Це була сувора школа з навчанням латини, греки та німецької мови, як обов'язкових предметів, — з прищеплюванням учням поважних відомостей з історії, географії, літератури, математики, фізики й хемії, з такими надобов'язковими в предметами, як руханка, рисунки, спів. Характеристичною рисою школи було те, що директор і вчителі, зокрема катехити, дбали не тільки за знання учнів, але і їх поведінку вщеплюючи їм засади доброго виховання, гарних манер, почуття пристойности й дисципліни.

За ввесь час австрійського й польського володіння українці не мали свого університету, а польська влада скасувала й окремі українські катедри, що були за австрійських часів. Але між вчителями Академічної Гімназії були й насправді поважні вчені університетського рівня — природники Іван Верхратський й Іван Раковський, етнограф Володимир Гнатюк, історики Іван Крип'якевич, Степан Томашівський, Мирон Кордуба, Омелян Терлецький, математики Петро Огоновський, Мирон Зарицький, Володимир Левицький, Володимир Кучер, хемік Юліян Гірняк, фольклорист Філярет Колесса, музиколог - композитор Станислав Людкевич, географи Омелян Калитовський і Степан Рудницький, літературознавці Омелян Огоновський, Михайло Возняк, Михайло Тершаковець, Володимир Радзикевич, мовознавець Іван Зілинський, філософи Іван Копач, Степан Балей — і багато інших.

Добре сталося, що з ініціятиви гуртка колишніх учнів і вчителів 1-ої Української Академічної Гімназії у Львові рішено відзначити її сторіччя. Колишні її учні й учителі ставляться до неї з сентиментом, все українське громадянство повинно ставитись — з пошаною.

Богдан Кравців

ПЕРЕГЛЯДАЮЧИ ШКІЛЬНІ ЗВІДОМЛЕННЯ І ФОТО

Ювілей, хоч би й столітній, якоїсь середньої школи подія не надто важлива з загально-національного погляду. Вона може мати своє значення більш з реґіонального чи місцевого становища, для історії даного міста чи землі, для історії освіти чи шкільництва тощо. З другого боку, такий ювілей має свою вагу для певного кола людей, зв'язаних з тим чи іншим навчальним закладом роками навчання, спогадами про колишніх друзів, учителів, коротко про те, що визначають словом молодість. Має своє значення такий ще й у тому, що він дає інколи нагоду зробити перегляд діяльности даної установи в такому чи іншому періоді історії, пригадати тих чи інших людей, що були зв'язані з нею, що здобували в ній освіту і знання, ставили перші кроки в різних ділянках громадського і культурного життя.

Автор статті в мундурі учня 2-ої кляси 1916/17

Діячі літератури, мистецтва, політики, журналісти виходили з кожної української середньої чи вищої школи і їхні імена записані в хроніках цих шкіл. Вийшло їх чимало і з Академічної Гімназії — Головної, гімназії Сестер Василіянок у Львові, Дівочого Інституту в Перемишлі, як також багатьох середніх шкіл різних міст Галичини, Буковини, Закарпаття. Славні традиції щодо цього мають такі середні школи центральних і східних українських земель, як Колеґія згодом Гімназія Павла Галаґана в Києві, Ніженський Ліцей Безбородька, Курси ім. Сковороди в Харкові та багато інших шкіл України 19-го і першої половини 20-го сторіччя.

На цьому місці, користаючи з того, що передбачливі педагоги й учні колишньої Академічної Гімназії - Філії зафіксували у виданому ними в 1938 році „Звідомленні" повний список абітурієнтів (матуристів) тієї львівської середньої школи за роки 1912-1938, підписаний, теж учень Філії, як називали цю гімназію коротко, пробує подати перелік тих її учнів, що так чи інакше записали свої прізвища в розвитку західньоукраїнської науки, літератури, мистецтва, преси, як також політичного життя.

З науковців учнями Філії були: матурист з червня 1913 року Василь Кучабський, пізніший військовий діяч — старшина УСС й СС, член Стрілецької Ради, публіцист гетьмансько - консервативного напрямку, історик, автор важливих праць з історії визвольних змагань, тепер, мабуть, у Німеччині; матурист з 1920 р. Роман Зубик, історик, дослідник економічної історії Львова, заарештований 1940 р., загинув у підвалах НКВД; матурист 1924 року Едвард Жарський, зоолог — іхтіолог, педагог і спортовий діяч, автор ряду праць з природознавства і фізичної культури, тепер у ЗСА; випускник 1927 року Степан Щурат, син Василя, літературознавець, упорядник літературознавчої спадщини свого батька й автор ряду праць, тепер у Львові; матурист 1931 року Юрій Герич, історик, автор праць з історії церкви і ін., тепер в Канаді; матурист 1934 року Степан Процюк, доктор й інженер, автор багатьох праць з економіки, тепер у ЗСА; матурист з 1931 року Степан Нич, член ОУН, математик, тепер у ЗСА.

З музикологів, композиторів і співаків учнями Філії були: матурист 1913 року Зіновій Лисько, композитор, музиколог і фольклорист, автор ряду праць з музикознавства, упорядник багатотомового збірника „Українські народні мелодії", тепер активний у ЗСАмерики; матурист 1923-го року Микола Колесса, син Філярета, композитор і диригент.

(Продовження на стор. 6-ій)

Учні VII-ої кляси Філії Академічної Гімназії в 1922 році. На фото: третій зліва — Тиміш Білостоцький, біля нього у другому ряді (в окулярах) — Володимир Гаврилюк, в другій лавці з правого боку (спертий на руці) — Богдан Кравців, за ним у третій лавці (перший з правого боку) — Микола Колесса, в четвертій лавці (в сорочці з викладаним коміром — Ярослав Цурковський.

Антін Драган

ДЕЩО ПРО „ГЕРОЇЧНУ ДОБУ" В „НАШІЙ БУДІ"

Правду сказавши, вся історія „нашої буди" — для одних Головної а для інших Філії — це з погляду учнів одна велика і перманентна „героїчна доба": героїчне змагання, щоб найменшим трудом здобути найліпшу ноту, що включало всілякі шахрайства, відписування задач і подібне. Але в цьому випадку мова про іншу, надзвичайну „героїчну добу" на нашій філії в 30-тих роках, коли то ми „робили революцію" і то подвійну: одну проти чужої влади, а другу проти нашого „органічного сектора", що складався з наших батьків, наших учителів, кооперації та всіх наших леґальних установ. Вони називали нас „дурними дітьми" і „пайдократією", а ми їм віддячувались тим, що називали їх „ножем у спину революції" та проти них відповідно бунтувались.

Про початки цієї „героїчної доби" на Філії міг би найкраще сказати Онуфрій Максимів. Але найбільше і найточніше могли б написати її історію Микола Лебедь і Ярослав Гайвас. Вони її творили й організували, нею керували, через неї „вилетіли з буди" і її досі продовжують на найбільш відповідальних постах — перший на пості Генерального Секретаря Укр. Голов. Визвольної Ради, а другий на пості заступника Голови Проводу Організації Українських Націоналістів. До їхньої історії міг би дещо додати Ярослав Сидір та Олесь Сокіл, що в свій час були, по черзі, „одинокими" в тій школі, не кажучи вже про тих, що їх немає між живими.

Ми тільки — щоб „слава не пропала" — бажали б з нагоди теперішнього з'їзду колишніх учнів „нашої буди" згадати деякі фрагменти з тієї „героїчної доби", попередивши їх тільки загальниковими пригадками.

На Філії, як і Головній та в інших школах, існували в 30-их роках групи „Юнацтва Організації Українських Націоналістів". Ані назва „Юнацтво", ані „Організація Українських Націоналістів" нам не дуже припадали до душі. „Юнацтво" нагадувало нам власне „дурних дітей", а назва ОУН в нашому поняттю „не вмилась" до Української Військової Організації, що „пахла порохом", та членство в якій автоматично було б перетворювало нас у „вояків".

„Юнацтво" на філії було, очевидно, нелеґальне і складалося з кількох „звен". Керував ним Провід, що складався з „одинки", себто голови, „двійки", що відав розвідчими справами, „трійки", що відав кольпортажею нелеґальної літератури та „чвірки", що мала займатися леґальною кольпортажею. Кожний з них мав ще окремий зв'язок з відповідним референтом усього Юнацтва. Крім того, групаЮнацтва в кожній школі мала ще свого „інструктора", що ним, звичайно, був якийсь „академус", себто вже студент університету.

На Філії в 30-их роках найвидатнішою „одинкою" був М. Лебедь, який опісля став шефом усього Юнацтва, заки став бойовим референтом ОУН.

Але „наша буда" мала ще один т. зв. екзекутивний відділ, коротко „Екзекутиву", що окремою гордістю сповняла революційні серця філістів та була справжньою морокою для польської поліції і, часом, пострахом для рідного „органічного сектора", зокрема для лояльного до чужої влади і надто критичного для українських змагань декого з учителів. Як виявив в 1934-ому році зв'язаний зі „справою Лемика" великий судовий процес Юнацтва Філії, шефом „Екзекутиви" був Ярослав Гайвас, а належали до неї Іван Мицик, що виконав атентат на донощика Бережницького, „Бляди Храбя", Байтала, Гриць Файда, Степан Мащак і „Дзюньо" Козачок. При „Екзекутиві" був ще розвідчий відділ з „Юльком" Дмитерком, „Геньом" Лазаром, „Ґумою" Гуменним та іншими.

Юнацькі „звена" та їх провід у школі відбували періодичні сходини, провід із своїм інструктором. На таких сходинах, що відбувалися — очевидно — нелеґально в різних приміщеннях або „під голим небом" на Замку чи Кайзервальді, юнаки виховувались, читали і обговорювали нелеґальну і леґальну націоналістичну літературу, дебатували ідеологічні питання, але найбільше нас усіх цікавили лекції та інструкції щодо „практичної революції", знайомство з плянами міста, включно з його каналізацією, знайомство з поліційними і військовими відзнаками, виклади про зброю і подібне.

„Героїчна доба" в „нашій буді" була найбільш героїчною під час великої саботажевої акції в 1929-30 рр. та під час таких акцій, як шкільна із замахом Василя Мади на куратора Ґадомського та антикомуністична із замахом Миколи Лемика на совєтського консула. Мало було зв'язаних із цими акціями судових процесів, у яких не було б учнів „нашої буди". Вони були й в процесах за такі більші революційні акти, як напад на пошту в Городку Ягайлонськім, замах на міністра Перацкого та багато інших.

Коли ж мова про саму школу, то наша революція проявлялася зокрема під час усіляких державних свят — 19-го березня, коли нам казали святкувати „Юзефа", 3-го травня в роковини польської конституції та подібне. Тоді „наша буда", як і всі державні школи, „не мала школи", а нам казали сходитись та вислухати „святочної промови" котрогось із наших учителів - поляків.

VIVAT ACADEMIA! VIVANT PROFESSORES!

ДЕЯКІ З УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ

Іван Крипякевич

Петро Мечник

І. Прокопович-Орленко

Іван Сітницький

Мирон Федусевич

о. Петро Хомин

Траплялося, що як тільки учитель історії Я. Роґовскі відкрив рота, щоб промовити, тоді в різних місцях залі починали під ногами учнів тарахкотіти „жабки'", а потім повітря заповнювалось їдким газом із роздушених „смердячок". На цьому „свято" кінчалося, а пізніше слідство ніколи нічого не могло виявити. Ніхто нічого не знав, не чув, не бачив.

Не дармувала „революція" і під час різних українських національних свят, зокрема таких, що були безпосередньо зв'язані з окупантом, як 1-го Листопада, роковини смерти Ольги Басараб та інших революціонерів. Тоді на великій перерві „таємна рука" підставляла в лавку кожному учневі патріотичну летючку, учні приходили в святочних одягах. Під впливом і контролею „революції" був всеціло й учнівський — можна б сказати — „органічний сектор", себто леґальний Самоосвітній Гурток, що його головою був, звичайно, кожночасний „одинка" підпільної групи Юнацтва. Тому то й всі почини та імпрези цього гуртка, зокрема щорічні Шевченківські Свята, були — можна б сказати — леґальним виявом нелеґальної акції.

Це велика шкода, що наш націоналістичний революційний рух на західньо - українських землях у 30-их роках, з якими зв'язана і „героїчна доба" в „нашій буді", ще досі не здобув відповідного місця в нашій історії і в нашій літературі. Він повинен мати й окреме місце в збірнику, що його приготовляється з нагоди 100-річчя Академічної Гімназії.

Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила

Володимир Рудницький

ОДИН СРІБНИЙ І ЧОТИРИ ЗОЛОТІ ПАСКИ

Коли я був у третій клясі народної школи у Львові, т. зв. „школи вправ", директором якої був о. Євген Гузар, австрійське міністерство юстиції йменувала мого тата на нотаря у Луці біля Самбора. Я ще не скінчив свою клясу, а під час ферій ціла моя родина переїхала до Луки. (Мама жила разом з дітьми, — чотири „штуки", — останній рік у Львові в помешканні нашого вуйка у будинку при церкві святого Юра канонїка Богдана Пюрка, а тато якраз закінчив свою т. зв. „посмертну субституцію" — заступництво померлого нотаря в Грималові і приїхав до Львова).

Для батьків я став „проблемою": за рік я мав іти до гімназії. Залишати мене у Львові не хотіли (чому?!), до школи в Луці мали застереження з огляду на її „сільський" науковий рівень (пізніше виявилося ,що ті застереження були неоправданими, бо директор школи Скорик був людиною освіченою і дуже добрим педагогом) і в кінці вирішили, що я залишуся в Луці, а до вступного гімназійного іспиту приготовлятиме мене корепетитор, який цей рік житиме у нас. Вибір батьків упав на молодого студента прав Іларіона Боцюркова.

Поїхали. Висіли на залізничній зупинці в Дорожові, де ждали на нас дві фіри. На одну посідала родина, а на другу навантажено валізки та клунки. Їдемо не дуже гладкою дорогою, переїжджаємо міст над Дністром. Курява вдирається в очі, ніс і горло. В цих умовинах годі сприймати красвид. Та в одному місці виринає невелике озеро майже до половини вкрите шуваринням, з якого несуться голоси диких птах і б'ютьу ніс неприємні запахи мокляка.

Нарешті приїхали до села. На його краю фіри затрималися перед довгим будинком, що, як я пізніше довідався ,був перероблений із давньої коршми. Це - „наш" дім. Близько нього, по другому боці дороги, кілька будинків — суд ,в'язниця і дім начальника суду. Лука — це було село, яке різнилося від інших тим, що в ньому знаходились суд ,нотаріят та податковий уряд. Яким способом ті установи попали до Луки — це таємниця крайової й державної адміністрації.

Я пам'ятав Золочів, Миколаїв над Дністром та Ходорів і ніяк не міг зрозуміти, як тато дав себе „здеґрадувати" до — села. Це вияснилося мені щойно по довгих роках що новоспечені' нотарі отримували нотаріят у якійсь „дірі", і я досвідчив це на власній шкірі, коли в р. 1934 отримав номінацію на нотаря в Обертині.

Незабаром приїхав Боцюрків. Спершу я ставився до нього з недовір'ям, але скоро виявилося, що він надзвичайно мила людина. Уся наша рідня полюбила його. Цей взаємний сентимент зберігся довгі роки. Він відвідував нас у Бережанах, а після смерти мого тата ,коли ми вже були у Львові, не було випадку, щоб приїхавши до Львова, не заходив до нас Став адвокатом у Бучачі. Мав велике почуття гумору і ще в молодих літах став широко відомим гумористом-монологістом, виголошуючи на товариських сходинах і публічних імпрезах свої травестії баллад Шіллера, Міцкевича й інших.

Рік проминув скоро. Прийшов час збиратися до вступного іспиту. Батьки вирішили, що ходитиму я до Академічної гімназії у Львові, в якій мій брат Михайло скінчив першу клясу. Боцюрків запевняв батьків, що при іспиті я „не можу" провалитися ,і тому мама запакувала до валізки заздалегідь приготований для мене мундир із блискучим срібним паском на ковнірі.

І так вибралися до Львова мама, Боцюрків та я, „делінквент", що перший раз мав стати перед суворим ареопагом, від вирішення якого залежала моя доля. У малого хлопчини затремтіла душа, задрижали ноги. Що буде, коли не перейду іспиту? Який сором! Таж усі, на вулиці будуть злорадно тицькати на мене пальцем! Чи зможу це пережити? І чи переживуть це мої батьки і мій опікун Боцюрків?! І пропаде, пропаде на завжди моя мрія — срібний пасок!

Ми дійшли до гімназії, яка містилася в Народному Домі при вул. Театральній, пізніше Рутовського. Зовнішній і внутрішній вигляд гімназії розчарував мене. В моїй дитячій уяві гімназія повинна була виглядати наче святиня. А тут — похмурі, холодні коридори з забрудженими стінами та камінні витоптані сходи.

Ми опинилися перед дверми, на яких виднів напис „Директор". Ввійшли до кімнати, в якій за столом сидів старший пан з сивою бородою, шляхетним обличчям, бездоганно вбраний. Це був директор Едвард Харкевич. Мама спершу сказала хто вона є ,показала на мене, що бажанням її й мого тата є, щоб я вчився у цій гімназії і тому просить допустити мене до вступного іспиту. Директор спокійно вислухав маму, сказав, що знає добре мого тата, знає також, що мій брат Михайло скінчив тут першу клясу ,спитав маму й Боцюркова щось про мене, написав щось на клаптику паперу, щось вияснив мамі і вручив їй цей папір.

Директор Харкевич справив на мене сильне враження. Інстинктом я відчув, що це небуденна, повна авторитету людина, до якої можна мати довір'я.

Мама подякувала директорові, він ввічливо попрощався й звернувся до мене зі словами: „Уважай, синку, щоб не зробив сорому татові, мамі та й нам усім". Зі стисненого горла я міг тільки видобути „добре", низько вклонився і зрадів, коли побачив на лиці директора добрячу усмішку.

Від директора ми зайшли до залі, де вже знаходилося кільканадцять хлопців мого віку, мої „товариші недолі". До мами підійшов якийсь пан, взяв від неї записку директора і щось їй пошепки сказав. Мама і Боцюрків вийшли з кляси, сказавши, що ждатимуть мене на коридорі. Після того моя душа пішла в п'яти. Я був приголомшений ,почував себе дуже самітним і насилу стримував сльози.

Нараз я почув, що хтось голосно кличе моє прізвище. Коли я підвівся з лавки якийсь пан кивнув на мене, щоб я до нього підійшов. Він почав ставити мені різні питання. і тоді я зрозумів, що це вчитель, від якого залежатиме, чи приймуть мене до гімназії. Спершу я відповідав дуже несміливо, але згодом набрав відваги і самопевности. Я не знав, чи минула вже година чи менше, коли вчитель сказав: „Добре сину, попроси свою маму, щоб прийшла".

Я вибіг нако ридор і покликав маму. Коли вона ввійшла до кляси, вчитель щось сказав їй ,написав кілька слів на записці директора і з усмішкою передав мамі. По лиці мами я пізнав, що мені не грозить ніяка небезпека. А коли вона, всміхаючись, погладила мене по голові і сказала „а тепер знову підемо до пана директора", я цілковито заспокоївся.

В канцелярії директора ми були недовго. Він прочитав записку і сказав, що я склав іспит дуже добре і від тепер є учнем гімназії. Вмить розвіявся мій мінорний настрій, забулися всі побоювання, а на їх місце з'явилося почуття безмежної радости. Першу перешкоду в своєму житті я перескочив і ось-ось буду вертатися до дому у гімназійному мундурі зі срібним паском на ковнірі!

Що може залишитися у пам'яті людини з її переживань ось-ось сімдесят літ тому? У довгому житті події переганялися, наче морські хвилі, затиралися у пам'яті знайомі обличчя, і все давно пережите видається старій людині затьмареним сном. У першій клясі було нас 50 учнів ,але пригадую собі лиця і прізвища лише кількох, до яких я відразу відчув велику симпатію. Ось вони: Осип Голінатий, Володимир Дуткевич, Микола Рибак, Тарас Винницький, і з Відділу „Б" Олександер Барвінський. Замало, рішуче замало. З професорів стають мені перед очима катехит о. Леонід Лужницький великий приятель молоді, — нервовий і суворий математик Янів, — поважний античний філолог Роман Цеглинський, гео-

(Продовження зі стор. 4-ої)

Ю. М. Терлецький

ЛИСТОПАДОВА ПРИГОДА

У пропам"ятному 1928 році відбувалося у церкві св. Юра Богослуження і Панахида у навечеря десятиліття 1 Листопада. Все проходило величаво. Була зворушлива проповідь отця прелата Леонтія Куницького, високомистецький спів хору „Сурма" і великий здвиг народу.

Після закінчення церковних відправ люди почали гуртуватися на подвір'ї. З бальконy церкви лопотів у світлі рефлекторів синьожовтий прапор і звідтам полилися слова палкої промови. Настрій був бадьорий, але атмосфера була напружена. Присутні слідкували за словами промовця, що промовляв з незвичайним ентузіязмом. Та ось завмерли останні слова з бальконy і вповітрі пролунало: „формувати похід". Люди, що були коло брами перші почали виходити на площу св. Юра.

Я, один із гімназійних учеників, що брали участь у відправі, очевидно незорганізовано, опинився за брамою, де люди розлилися вже широкою лавою, формуючи похід. Але враз рознісся тупіт кінських копит і перед нами виросли, немов з-під землі, ряди польської кінної поліції, що почала наступати на перші ряди.

Короткий час тривав опір, та кінні поліцисти з шаблями в руках почали втискатися поміж людей і бити, куди попало. Будучи близько муру, який огороджував церковний город, я старався перебігти хідником до вулиці Міцкевича, щоб „всякнути" в Єзуїтський город. Але біля сходів, що вели до вулиці Міцкевича, допав мене кінний поліцист. Кінь почав притискати мене до муру.

У той час учні філії Академічної гімназії носили сині шапки - мазепинки, що, подібно як і шапки наших академіків, були сіллю в оці поляків. Обороняючись я зловив коня за вуздечку. Поліцист тріпнув мене кілька разів шаблею по голові, і я, набравши нової з охоти, скочив наліво, щоб збігти на вулицю. Та на хіднику виросли переді мною несподівано кілька поліцистів з крісами в руках. Я плигнув в розгоні зі сходів і присів за ними на хіднику. Та часу на відпочинок не було, бо кілька ударів кольбами крісів по плечах додали мені нової енергії.

Я добре бігав, та тут мабуть, побив не один рекорд. По дорозі якось вже щасливо не обірвав більше, зате мої товариші недолі були менше щасливі. Вишукана лайка комісарів і поліцистів супроводжала нас у цьому бігу „навпростець".

Опинившися у Єзуїтському городі, я дещо опритомнів і відчув як по моєму лиці спливала кров з пораненої голови. З трудом дотягнувся до дому. Батьки були стурбовані моїм виглядом, однак спокійно зареагували на мою пригоду. Помили рани, перев'язали і я опинився в ліжку. Покликаний другого дня лікар ствердив, що шкіра на голові була перетята в кількох місцях, а спина здорово посинячена.

Відвідини шкільних товаришів та редактора „Діла" виповнили час і не давали нудитися в ліжку. На пропоновану знімку в часописі я не погодився, бож це могло мати для мене, як учня, прикрі наслідки. Коли після трьох днів „примусового відпочинку" я прийшов до школи, то господар кляси проф. Панчук подивився в мою сторону і усміхнувшись таємно сказав: „Голубчику, де це ти подівся".

На цьому моя пригода закінчилася, а закривавлену шапку - мазепинку я зберігав ще довший час, як доказ безоглядности й брутальности польської поліції щодо нашої молоді.

Торонто, Онт. Канада

УЧНІ 7-ОЇ КЛЯСИ Ц. К. АКАДЕМІЧНОЇ ГІМНАЗІЇ У ЛЬВОВІ (В НАРОДНІМ ДОМІ) В ТРАВНІ 1916 Р.

Стоять зліва направо (від глядача): 1. Адріян Дзерович, 2. Петро Мінко, 3. Омелян Михайло Тишовницький, 4. Любомир Макарушка, 5. Божемський.
Дальша доля цих учнів: Дзерович, Мінко і Макарушка скінчили найвищу австрійську військову академію, а по розвалі Австрії стали старшинами Української Галицької Армії. З них Адріян Дзерович згинув геройською смертю в бою з поляками на фронті під Хировом у грудні 1918 р. Тишовницький служив на фронті як чотар 11-го Стрийського гарматнього полку від 1918 до 1920 р.

Д-р Микола Рибак

ТОЙ ДИВОВИЖНИЙ ЛЬВІВ...

(Перші дні учня Академічної Гімназії в тому безжурному місті)

Ой, лишенько мені! — повторю за нашим гумористом Миколою Понеділком. Бо, як минуло мені дев'ять років, сказав батько, що мушу ходити до утіховецької вчительки на науку німецької мови, бо за рік буду здавати вступний іспит до гімназії. . .

І так якось скоренько настав липень наступного року. Батько забрав мене до Львова, де я в „рускій гімназії" мав здавати вступний іспит до першої кляси.

Ми приїхали ввечері на залізничу станцію Бібрка. Настрашив мене переразливий свист льокомотиви, а ще більше яскраві рефлектори по її обох боках. . .

Заїхали ми до Львова і всіли до „дорожки". Вуличні світла разять мої очі, по дорозі рух, крик, дзвінки і гамір. А в нас в Утіховичах ввечері так тихенько, місяць пливе по небі, десь на селі пес часом загавкає, в ставочку жаби рохкають: кум-кума! А на припічку киця крізь сон мурликає. . .

Спиняємося в готелі „Штадт-Міллера", дві хвилини ходу до академічної гімназії. Идемо до ресторану на вечерю. Там повнісінько військових із золотими ковнірами і коло них чепурно повбирані гарні пані. Чую, що говорять між собою по-німецьки, але їх не розумію. Ой, Боженьку милий, що то буде завтра на іспиті, аж страх подумати! Обсервую офіцерів, як вони курять сигари і дим над ними пнеться аж до стелі. Думаю: „От, якби я мав хоч одну сигару, дав би її Федьові, а він узяв би мене на коня, і ми з ним поїхали б до ставка коні купати. . .

Ранком батько повів мене до гімназії. Вскочив на хвилину до канцелярії мене записати. Потім якийсь пан зі золотими ґудзиками, в блюзі та з високим офіцерським чаком, повів мене поверх вище до якоїсь великої залі. А там повно таких, як я. Якби знав тоді, куди втікати, дав би драпака.

Якийсь професор саджає мене на лавку і дає три задачі: з рахунків і двох „язиків" — руского і німецького. Дав годину часу на написання. Коли я задачі написав і віддав, інший професор поспитав мене з граматики руского і німецького язика, і сказав, щоб я вийшов із залі.

Втішений, заявив батькові, що все мені пішло добре. Тато втішився і обіцяв, що поїде зі мною до Перемишлян і скаже кравцеві Глязерові вшити мені мундур, а шапку, зі срібним „Г" та одинкою під ним купить там таки у Ґроскопфа.

Станцію для мене батько згодив у Степана Петрицького, на третьому поверсі дому ч. 2 при Вірменській вулиці. Кухню йому провадила старша жінка, його своячка.

Вакаційний час минув, мов би з батога тріснув. . .

СТАНЦІЯ У СТЕПАНА ПЕТРИЦЬКОГО

З куферком повним білизни і постелі я заїхав у товаристві одного нашого знайомого на згадану вище станцію. Там замешкав у невеликій переходовій кімнаті враз із репетентом першої кляси Тадзем та „семаком" Левком. Сусідній великий покій був призначений для п'ятьох учнів різних кляс, до котрих згодом долучився Ромцьо. Їх ліжка стояли попід стінами, а Ромцеве — в самому куті.

Ми вже дрімали на наших ліжках, коли нараз двері відкрились і ввійшов якийсь старший пан, а з ним грубенький хлопець з трьома золотими пасками на ковнірі.

Наступного дня десь над вечором я побачив у великій кімнаті цього хлопця, але з чотирма срібними пасками. Історія вияснилася: Ромцьо в якійсь провінційній гімназії сидів у третій клясі два роки і йому по третій раз грозила лиха нота на свідоцтві. За той час його три срібні паски поснидіили і цілком імітували Ромця як „семака". Він тоді здав вступний іспит до четвертої кляси.

Він був добрим і милим хлопцем і любив оповідати про свою минувшину. Був також незрівняним байкарем. Ніхто не знав, чи він правду каже, чи фантазує. Але як божився на правду, тоді йому абсолютно ніхто не вірив. Звичайно, оповідаючи історії зі свого життя, починав їх словами: „Як Ромцьо був на першім (другім чи третім) році першої кляси, то трапилося йому. . .

Він пересидів два роки в третій клясі і нарікав, що альфи, омеги, грецькі винятки і математичні рівняння його цілком „зачмелили".

Часами ми сідали на ліжко коло Ромця, і він „заводив хор". А хорова дисципліна була у нього гостра. Ми з ним співали Гриця, „Реве та стогне", всі пісні з „Наталки Полтавки", „Запорожця за Дунаєм" і з „Циганського барона" улюблену арію: „Чи хто коли таке чував, щоб ся моряк води бояв?" А коли ми співали „Крилець, крилець сокола дай", то він завжди тягнув найвищу ноту в „а верхи гір сягають зір". Ту ноту він стало „кіксував" і оправдувався, що в горлі щось йому сталося.

Та ось покінчився перший піврік. Ми всі „перелізли", а Ромцьо дістав двійку аж з шістьох предметів. На першій конференції другого півріччя він „обірвав" знову шість недостаточних нот, і не було ніякої надії, щоб він переліз до п'ятьої кляси. Тому Ромця батько записав його на приватиста і найняв йому інструктора. Поїхав з тим наш Ромцьо на село за шість тижнів перед кінцем року. . .

Та ось у перших днях липня, в гарячий час, коли зближалась „клясифікація", являється Ромцьо здавати за четверту клясу. Приходить увечері до нас, і ми очам своїм вірити не хочемо: він має на ковнірі один золотий пасок, себто став учнем п'ятої кляси. Забрав манатки і поїхав на село до батька. А ми ще повних десять днів боролися з наукою, щоб перейти до вищої кляси. Довгі роки я Ромця потім не бачив. . .

А по вісьмох роках, коли вже я здав матуру і восени батько казав мені відставити до гімназії наймолодшого брата, на кілька кроків перед будинком гімназії бачу, що хтось мені перебігає дорогу. Це був Ромцьо з купою книжок під пахою, з пляшечкою з атраментом в долоні. Питаюся, що він робить і дістаю відповідь, що йде здавати письмову матуру. Багателя! Отже Ромцьо сидів у гімназії тринадцять років, але гімназійну матуру таки здав.

Потім, зачуваю, що був він у Січових Стрільцях, воював на Україні, а коли вернувся додому, доповнив гімназійну матуру семінарійною і працював на селі учителем.

РОМЦЬО РОБИТЬ З МЕНЕ УКРАЇНЦЯ

На політиці я тоді не розумівся. Мої батьки були русинами, читали руске „Діло", селяни теж звали себе русинами. Щось я чув, що є „тверді" і „м'які" русини, а яка між ними різниця було мені байдуже! Я ходив до рускої гімназії, де вчили руского, польського і німецького „язика", а на гімназійнім шильді був напис: „Ц.К. Академічна Гімназия з руским язиком викладовим".

Але одного дня кличуть мене хлопці до великого покою. Поспішно входжу. За столом сидить Ромцьо, біля нього всі мешканці цієї кімнати. . .

Ромцьо відзивається тубальним голосом: „Ти, малий! Ану защепи мундур і стій просто, та не крутися!"

Я того всього таки добре налякався, бо не знав, про що йдеться. А Ромцьо встає, міряє мене очима і питає: „Скажи мені, малий, чи ти є кацап, чи українець?"

Я зі страху зопрів. Як я можу відповісти на це питання, коли я ані одного, ані другого слова не розумію, не знаю, що вони значать. Але я щось відповісти мушу, і то зараз, бо Ромцьо нетерпеливо жде. Так я собі ось комбіную: слово кацап якесь негарне, а слово українець мені сподобалося. Тому відповідаю голосно і сміливо: „Я — українець!" Хлопці моєю відповіддю втішилися, а Ромцьо встав і поважно сказав: „Маєш щастя, малий, бо коли б ти був сказав, що ти кацап, то на цім столі дістав би десять буків!" Бачу, що біда моя добре покінчилася, але що властиво ці два слова значать? А особливо те паскудне слово „кацап"? . .

ТАДЗЬО МІЙ ПЕРШИЙ ПРОВІДНИК ПО ЛЬВОВУ

Я Львова не знав і боявся по нім самому ходити, щоб між жидами не заблудити, бо вони молодих християнських хлопців крадуть. Або щоб мене якийсь жебруючий дід не зловив і з мене дідівського відпустового проводиря не зробив. . .

А втім Тадзьо і я одної суботи вирушили на місто. Ми почали від головної вулиці, яка тоді звалася вулицею Кароля Людвика. Я ще не знав тоді, як у Львові воду розвозять. В Рогатині бачив, як жид у халаті запрягав стару костисту кобилу до великої бочки і розвозив воду по домах, при чому кричав: „во-о-о-да!" І нараз бачу велику бочку на колесах, яку тягне пара гнідих коней, а на горі сидить фірман у синім мундурі, у шапці з дашком. Бочка зближається до нас, враз Тадзьо хапає мене за рукав і тягне до брами. Я бачу, як із задньої поперечної рури витікають з бочки цілі каскади води і спадають на брук.

На середині вулиці завважую рейки. Дивуюся, на що вони тут. Тадзьо каже, що цими рейками їздить кінний трамвай. От цікавий я, як той трамвай виглядає! Але його не видно.

Тим часом попри нас переїжджають повози один за другим, і кожний їде тихесенько, хоч під ногами брук. Наша коляса з Утіхович, як бувало видістанеться з болотнистої дороги, то на битому гостинці робить пекольний галас залізними обручами. Тадзьо вияснює, що львівські „дорожки" мають на колесах, замість залізних обручів, ґумові.

Та ось їде трамвай! Спереду кінь без дишля, посторонки по його обох боках баламкаються, а він собі легенько біжить по бруку, крешучи його підковами. Фірман, що зветься кондуктор, у високій блискучій шапці свище, але того свисту кінь не слухає. Зобачивши гурму пасажирів, фірман крутить корбою, і трамвай стає. До трамваю суне така маса людей, що жидівські вози в Бібрці не змістили б їх у себе. Трамвай рушає в напрямі нового театру, там закручує наліво і зникає з очей...

Тепер Тадзьо провадить мене через Гетьманські вали. На лавках сидять пейсаті жиди і вигріваються на сонці недалеко памятника Собєського (а мені здавалося, що це був Хмельницький). Тут здержуємось ми коло великого будинку. Тадзьо вияснює, що це — Віденська каварня, славна з того, що сюди кожного пополудня приходять усі наші професори і Петрицький пити каву. При тому курять, грають у шахи чи карти і скачуть з довгими киями довкола зеленого стола. . .

Нараз Тадзьо сіпає мене за руку. Я дивлюся: їде щось подібне до кінського трамваю, але без коня. А збоку бачу велику дошку з написом: „КАЛЬОДОНТ". „Гей, — кажу до Тадзя, — то якийсь кальодонт їде!" Тадзьо сміється, аж за боки береться і каже, що кальодонт, це — паста до зубів.

Всідаємо до середини і їдемо. Коло „Техніки" висідаємо і городами йдемо на площу св. Юра. Ходимо довкола, бо катедра замкнена. Дивлюся на святих на мурах, а вони всі такі покривлені, ніби з голоду вмирають. Але ось на даху велика постать святого на коні, і під кінськими копитами в'ється смок, бо йому св. Юрій встромив вістря свого списа впрост у пащеку. Я собі думаю, що щось тут не теє, бож лірник в Уневі співав інакше: „Святий Юр вдарив смока серед ока, забив смока на вік віка!" Видно, що простий лірник ту історію добре ще не знав!

Пішли ми через Єзуїтський парк і перед соймовим будинком побачи бойківську буду з кошами, повними чудових сливок, грушок, яблук, винограду. Купили півфунта сливок і сіли на лавці відпочивати, тішачись, що бойко додав нам ще повну пригорщу сливок. Сьогодніішня тура вже покінчилася і я собі потихеньку заспівав:

Вже настала осінь. . .
І знову треба йти
до школи.
Одно лиш потішає серце
засмучене:
Надія, що будуть книдлі
зі сливками. . .

З НАШИХ БУДНІВ

САЛЮТ ВИХОВНИКАМ!

Достойне педагогічне тіло, що збереться в цю суботу і неділю на Союзівці гідно відзначити сторіччя львівської Академічної Гімназії, може й не уявляє собі, з якими труднощами зустрічаються сучасні виховники нашого молодого покоління на цій вільній землі, зокрема команданти літніх таборів для молоді. . . У декого з них просто руки опускаються в безнадії, дехто ж — знаменито собі радить, в блискучий спосіб розв'язує ці складні проблеми.

До таких щасливців я зарахував би команданта одного пластового табору для хлопців, що його ім'я широко знане громадянству ще й з тієї причини, що він гарно співає і грає на басі. Зараз на початку таборування згаданий провідник юного народу станув перед проблемою, що йому з цим фантом робити, що багато його юнаків „цвенькають" по-англійськи і до всіх його зауважень, пригадок чи доган не прикладають належної уваги.

Врешті впав на щасливу ідею: зібрав своє юнацтво до звіту та й каже:

— Хлопці, я бачу, що декому з вас важко по-українськи говорити. Або ви забули свою рідну мову, або її добре не знаєте і тому соромитесь нею говорити. На це в нас є рада: для всіх, що не говорять по-українськи, відкривається з нинішнім днем у таборі школа українознавства. Хто не вміє по-українськи, прошу підняти руку!

На яких 60 хлопців коло півтора десятка підняло вгору руки. Братчики зараз же відділили їх від гурту, забрали та й повели до окремого куреня, де вже їх очікував лисавий пан професор — з таблицею, крейдою, зшитками, олівцями та іншим знаряддям тортур. . . І тут почалася трагедія! Надворі — за вікнами — сонце, зелень, веселе дозвілля, одні твої товариші гарцюють собі в басейні, другі копають м'яча, треті пішли в ліс на малини, а ти сиди покутником, куняй у шкільній лавці і слухай лекцій про милозвучність української мови, пиши диктат, відповідай на питання оцій тяжкій зануді — лисавому пану професорові!

Ще того самого вечора „школярі" зголосилися до звіту й заявили в один голос:

— Прошу пана команданта, просимо звільнити нас від школи. Ми вже навчилися української мови і всі будемо нею говорити!

— Всі? — перепитав пан командант.

— Всі! — сказали хлоп'ята, — за вийнятком Джорджа, який є мішанець, трохи шкот, а трохи українець і недавно приїхав з Англії. Але ми його підучимо, ми самі ним заопікуємось.

— Гаразд, — відповів пан командант. — Звичайно, для одного Джорджа не будемо провадити школи. З нинішнім днем школа закривається!

— Дя-ку-є-мо!! — весело загомоніло юнацтво.

Радості юного покоління не було меж, ні кінця. . .

Ікер

Зразок учнівського однострою Української Академічної Гімназії за Польщі. На знімці (зліва): брати Осип і Степан Костик, учні УАГімназії в 1935 році.

ОДИН СРІБНИЙ І ЧОТИРИ ЗОЛОТІ ПАСКИ

(Продовження зі стор. 3-ої)

граф Степан Рудницький, який звав мене своїм „родичем" природник дідусь Іван Верхратський званий „Сумом".

Мій перший рік у гімназії перелетів скоро. Я закінчив його з „добрим успіхом" (у „форцуги" я не пхався, бо, замість „марнувати" час над нелюбою мені математикою, волів грати в „кічку" на Цитаделі). Та завдяки доброму свідоцтву тато дозволив мені поїхати з учнями під проводом проф. Вітошинського в Карпати. Тоді я перший раз побачив наші гори.

Але до другої кляси батьки записали мене вже до гімназії в Самборі, ближче Луки. Скінчив другу клясу й перейшов до третьої. Тоді стрінула мене нова несподіванка ,впав новий удар. Батько став нотарем у Бережанах і в тамошній гімназії я перевів третій етап моєї учнівської мандрівки, який тривав включно до сьомої кляси. Несподівано, на 51-му р. життя помер батько ,мати переїхала з 5-ма малолітніми дітьми до Львова і в осьмій клясі я знову опинився в Академічній гімназії.

Але старий Народний Дім був вже „тільки" філією, а головна гімназія отримала гарний великий, новий будинок при вул. Сапіги. Приємною несподіванкою для мене було, що дир. Харкевич, в якого я зголосився, пізнав мене як колишнього учня й без ніяких труднощів прийняв до гімназії. На превелику мою радість я стрінув кількох приятелів із першої кляси. Вони познайомили мене з іншими колеґами, поінфоркумвали про вчителів і про те, як із кожним з них треба поводитися. Ті вказівки допомогли мені поборювати труднощі, що їх має кожний учень, який після шести років перебування в польських гімназіях перейде до української, і то до останньої кляси перед матурою.

Першою моєю годиною була наука релігії. До кляси входить мій катихит із першої кляси, о. Леонід Лужницький. Після „Слава Ісусу Христу" і молитви відзивається з кляси голос: „Маємо нового учня". — „Хто такий? Хай встане!" — Встаю. Отець Лужницький вдивляється в мене і каже: „Не називайте призвища. Мені здається, що я вже цього учня бачив. Він колись уже був у нас. Так, так — це ж Рудницький!" Я був не тільки здивований незвичайною пам'яттю духовника, але й зворушений, що у його пам'яті найшлося місце для мене, одного з багатьох сотень ,які протягом шістьох років перейшли „через його руки".

Отець Леонід Лужницький високоосвічений, надзвичайно тактовний ,поважний, але з почуттям і зрозумінням гумору ,щиро відданий молоді, мав великий вплив на її моральний рівень. Серед учнів тішився великою пошаною і довір'ям. Був у тодішніх часах рідким типом священика-джентельмена-европейця, як і його два приятелі панотці Теодозій Лежогубський і Дам'ян Лопатинський, чи такі духовники-діячі, як о. посол Онишкевич, о. Пеленський, о. Амврозій Рибак.

Довгі роки я втримував зв'язок з цією цінною людиною. Отець Лужницький любив заходити до Віденської каварні „на газету". І між двома світовими війнами, коли я приїжджав до Львова, то в суботу перед полуднем ішов до каварні, щоб погуторити з своїм давнім катихитом.

Господарем кляси та вчителем латини, греки і пропедевтики філософії був д-р Іван Копач. При своєму високому фаховому званні не грішив „версальською" поведінкою, а коли був у доброму гуморі, то його реґіт розлягався не тільки в клясі, а й по цілому коридорі. Був першорядним педагогом і як господар кляси тримав її залізною рукою. Був дуже вимогливим, але знав молодь і не притримувався стандартної дисципліни. Був простолінійною людиною, яка не любила фальшів та викрутасів, і тому вимагав від учнів, щоб завжди говорили правду. Дозволяв висловлювати свої думки під умовою, що сказане мусить бути щире і правдиве. На доказ подаю приклад із власного досвіду:

Через кілька днів після початку нового шкільного року д-р Копач, на лекції грецької мови викликав мене, щоб перевірити моє знання. Після питань із Гомерових „Іліяди" й „Одисеї", про Сократа й Демостена та з граматики, покрутив головою і наче довбнею вдарив: „Учений не має поняття про грецькі форми! Чому? Хто винен?" Я зам'явся. Миттю пролетіла думка про загрозу провалу при матурі, але я пригадав собі, що Копачеві вільно все сказати. І вже спокійно відповів: „Так, пане професоре, я про грецькі форми не маю поняття. Винен ,але може також винні і професори. Тепер у восьмій клясі мені вже запізно вивчати форми". Д-р Копач з-під ока глянув на мене, хвилину подумав і промовив: „Ученик має рацію. Від професорів багато залежить". Від того часу аж до кінця року про жодні грецькі форми мене не питав.

Третім визначним професором був історик Василь Білецький. Старшого віку, високий, сухорлявий, з сивою борідкою, суворий з вигляду й поведінки, майже ніколи не всміхався. Його лекції були радше сухим реферуванням історичних подій без їх аналізи чи насвітлення. Після д-ра Степана Томашівського, який вчив мене в бережанській гімназії, виклади проф. Білецького були для мене розчаруванням.

Проф. Білецький був великим патріотом і громадським діячем. Але він не був безстороннім і ставився з непримирністю, а то й ворожістю дов сіх, що передплачували не „Діло", а „Руслан". Це й було причиною, що два сини Олександра Барвінського покинули Академічну гімназію. Також до мене, як сина „русланівця", ставився неприхильно. Проте, я шанував його, як українського патріота і громадського діяча.

Надзвичайно приємним типом був професор математики Петро Огоновський. Цей симпатичний дідусь із доброю усмішкою ніколи не виходив з рівноваги, ніколи не підносив голосу. Була це людина, як кажуть, без жовчі. Вирозумілий на молодечі вибрики, був справжнім опікуном і приятелем учнів. Тішився великою пошаною і симпатією не тільки серед учнів, але й серед широких кол громадянства.

Професор німецької мови Людвик Сальо, старий і непривітний, відробляв свої години наче канцелярист свої „кавалки". Його лекції німецької літератури були нецікаві, без полету. Обмежувався клясиками і нічого не подавав із сучасної літератури.

Німецькою мовою я володів у слові і письмі. В Бережанах мене вчили суворі, але добрі ґерманісти Клінґер і Пскарський, — я читав багато німецьких книжок, не обмежуючися т. зв. обов'язковими творами у даній клясі. У першому ж тижні проф. Сальо доручив клясі написати домашню задачу на тему, якої я вже не пригадую. Я завдав вобі доволі труду й написав об'ємисту задачу в переконанні, що дістану прихильну оцінку професора. Та на моє велике здивування під моєю „працею" стояло червоним на білому по-німецьки: „чужа праця — недостаточно". Це мене вразило. Я зголосився до слова й сказав: „Пане професоре, ви твердите, що моя задача це чужа праця. Чому? Ви мене досі ще не питали й тому не можете знати, яке моє знання німецької мови". У клясі запанувала тиша, всі очікували сильної реакції збоку професора. Але він, хоч і збентежений моєю сміливістю, спокійно відповів: „Я не думав, що учень, навіть восьмої кляси, може так писати. Підіждемо до задачі писаної у клясі. Тоді побачимо, чи я зробив помилку. Якщо так, то я її виправлю". А коли прийшла черга на шкільну задачу й ми отримали наші зшитки, я з радістю побачив, що оцінка під першою задачею була перекреслена, а під обома вправами написано „дуже добре". Я зрозумів, що проф. Сальо — порядна людина і з серцем.

Професором української літератури був Остап Макарушка. Автор шкільних підручників, громадський діяч в освітньому секторі. Мав велику повагу серед громадянства й учнів. Виклади

(Закінчення на стор 6-ій)

ПЕРЕГЛЯДАЮЧИ ШКІЛЬНІ ЗВІДОМЛЕННЯ І ФОТО

(Закінчення зі стор. 4-ої)

тепер у Львові; матурист 1936 року Мирослав Антонович, музиколог і диригент, автор боготьох праць з історії української музики, тепер диригент Візантійського хору в Голляндії.

Численну групу між колишніми учнями Філії творять літератори: матурист 1918 року Олександер Мох, поет, літературний критик і видавець (В-во „Добра Книжка" у Львові і Торонті), тепер у Канаді; матурист 1921 року Володимир Кучабський, брат Василя, священик і письменник - новеліст, автор ряду оповідань, друкованих в ЛНВ в 1920-их рр., помер у Львові під час другої світової війни; матурист 1921 року Роман Сказинський, журналіст і поет, розстріляний большевиками разом з Влизьком, Косинкою, Крушельницькими і ін. 16 грудня 1934 року; матурист 1923 року Володимир Гаврилюк, маляр і поет, автор виданої у Львові 1936 року збірки „Сольо в тиші", тепер у Канаді; матурист цього ж року, автор цієї статті Богдан Кравців; матурист 1925 року Нарциз Лукіянович, син Дениса, поет, тепер у Великій Британії; матурист 1926 року Володимир Лопушанський, автор ряду повістей, мабуть знищений большевиками в 1940-их рр.; матурист 1927 року Володимир Шаян пс. Володимир поет й ідолог, автор багатьох есеїв, поем і збірок, тепер у Великій Британії; матурист 1933 року Володимир Кіршак, відомий під літературним псевдонімом Вадим Лесич, автор багатьох збірок поезій і літературно - критичних есеїв, тепер у ЗСА; матурист 1938 року Роман Климкевич, поет і дослідник геральдики, тепер у ЗСА; матурист цього ж року Роман Кухар, поет і викладач літератури, тепер у ЗСА.

Таку ж численну групу між учнями Філії становлять журналісти. Крім згаданих між літераторами О. Моха, Р. Сказинського Б. Кравцева, В. Шаяна, працювали або працюють активно в журналістиці: матурист 1913 року Мирон Коновалець, брат полк. Є. Коновальця, кол. редактор „Нового Часу", тепер ред. „Християнського Голосу" у Мюнхені; матурист 1914-го року Степан Волинець, кол. редактор сельробівських газет, потім редактор пресових видань ФНЄ, тепер ред. „Українського Голосу" у Вінніпегу; матурист 1922 року Лев Мидловський, видавець пресових служб, кол. співробітник львівського „Нового Часу" й ін. видань, тепер редактор тижневика „Шлях" у Філядельфії; матурист 1926 р. Іван Гриньох, кат. священик історик і публіцист, тепер у Західній Німеччині; матурист 1926 року Михайло Хомяк, редактор „Краківських Вістей" під час другої світової війни, тепер у Канаді; матурист 1929 року Орест Чемеринський, журналіст, співпрацівник національних видань і пресових служб, розстріляний німцями разом з О. Телігою й І. Рогачем в Києві в лютому 1942 року; матурист 1932 року Антін Драган, співробітник націоналістичних газет в краю і на еміграції, гол. редактор „Свободи" з 1955 р.; матурист 1937 року Роман Олійник, відомий під пс. Роман Рахманний, співр. і редактор націоналістичних газет, радіо - коментатор, тепер у Канаді; матурист 1938 року Мстислав Дольницький, донедавна редактор філядельфійської „Америки", тепер співробітник „Голосу Америки" у Вашингтоні.

З політичних і громадських діячів учнями Філії були: матуристі 1913 року Роман Сущко, військовик, полковник СС, діяч УВО й ОУН вбитий 1944 року у Львові; матурист 1914 року, Ігор Федів, січовий і студентський діяч, видавець, помер на еміграції в Канаді; матурист 1922 року Микола Дужий, просвітний і гром. діяч, секретар Гол. Виділу „Просвіти", засланий совєтами в 1946 - 1955 роках, помер після звільнення у Львові; матурист 1923 року Тиміш Білостоцький, спортовий і пластовий діяч і виховник, автор багатьох статтей на виховні теми; матурист 1922 р. Володимир Богачевський, голова „Основи" у Львові; матурист 1933 року Микола Лемик, член ОУН, виконавець атентату на службовця совконсуляту у Львові, організатор похідних груп ОУН, повішений німцями 1941 р. Були учнями Філії також інші видатні підпільні діячі, але не усім їм повелося закінчити гімназію матуральним іспитом: у висліді політичних репресій вони були примушені покинути гімназійні мури.

Приведений реєстр не охоплює тих учнів Філії, що закінчили навчання в пізніші роки, після 19938 р. Нема в ньому й тих, що з тих чи інших причин були виключені або перейшли до інших шкіл.

Шкільним колегою автора й інших матуристів 1923 р. — Т. Білостоцького, М. Коллеси — був також Ярослав Андрій Богдан Цурковський, автор кількох збірок футуризованих поезій, виданих у Львові в 1920-их рр., в 1939 секретар відділу СПУ у Львові, потім репресований, востаннє працює за фахом у Львові. В списку матуристів за 1923 рік він не поданий, складав іспит потім здається, в іншій гімназії.

Як що йде про автора цієї статті, — матуриста 1923р. то свою літературну і журналістичну діяльність він почивав на шкільній лавці в мурах „Народного Дому": друкуючи в 1922 р. перший вірш в Пластовому Календарику і редагував гумористичну гектографічну газетку 7-го пластового полку ім. П. Сагайдачного „Вінок" („Головна" видавала в той час такий журнал п. н. „Пес").

Таблично абітурієнтів Філії Української Академічної Гімназії у Львові в 1931-му році. В тих часах кожна 8-ма кляса перед матурою дбала про таку пам'ятку. Таблично, звичайно, було виставлене на показ для публіки за вікном відповідного фотографічного заведення.

У ПІТТСБУРҐУ ВІДБУЛАСЯ ТРИДЕННА КОНВЕНЦІЯ КРАЙОВОГО БРАТСЬКОГО КОНҐРЕСУ АМЕРИКИ

(Закінчення зі стор. 1-ої)

він Єл, президент Пітсбурзького Національного Банку, Доналд Барнес, заступник президента Інституту Життьового Забезпечення з Ню Йорку, Дж. І. Філіппі, президент Дженерал Електрік Компані та цілий ряд інших. В перервах поміж загальними нарадами відбувалися обіди, получені з нарадами та зборами поодиноких комісій і секцій Конгресу, а саме: актуаріїв, інвестиційної секції, секції президентів, секції секретарів, секції преси і публічних зв'язків, секції братської діяльности, секції організаторів членів, секції правничої, медичної й братських стейтових конгресів. У всіх цих секціях брали участь представники Українського Народного Союзу, а саме його головний предсідник Иосип Лисогір, головний секретар Ярослав Падох і головний касир Петро Пуцило. При виборах до нових органів секцій обрано Иосипа Лисогора на першого заступника предсідника секції президентів та Ярослава Падоха до управи секції братської діяльности.

У вівторок 24-го ц.м. відбувся бенкет, в якому взяли участь згадані представники УНСоюзу разом з членами Окружного Комітету та їх дружинами. Новим головою Конгресу став Люїс Е. Карон, головний секретар Католицького Ордену Лісників.

В часі Конгресу Український Народний Союз улаштовував виставку, в яку ввійшли таблиці з числами про членство, майно та діяльність УНСоюзу і світлинами Союзівки та визначніших союзових видань, що їх виконав мистець Богдан Титла. Біля таблиць були розложені в більшій кількости інформативні брошури УНСоюзу в українській та англійських мовах, які відвідувачі виставки радо оглядали і забирали зі собою.

У Конгресі взяли участь також представники Українського Робітничого Союзу, а саме його головний предсідник Антін Батюк і головний секретар Теодор Миник. „Провидіння" репрезентував головний радний з Пітсбургу Михайло Майнош.

Цьогорічна Конвенція Братського Конгресу належала до найкраще підготованих та найбільш успішніших Конвенцій цієї організації.

Чехо-Словаччина впала жертвою...

(Закінчення зі стор. 1-ої)

перемінили українців у анти-нацистів, але не доконче на русофілів. Ще в 1948-му році українські борці за свободу воювали проти російських військ.

Для контрасту, українці мають давні і тісні зв'язки, головно мовні і культурні, з народом Чехо-Словаччини. До 1939-го року українці студіювали в Празі. Той університет, як і інший в Братиславі, ще й досі пропонують студії української мови і літератури. Колишні українці становлять сильно зорганізовану меншину в Чехо-Словаччині із тісними зв'язками з їхніми братами на батьківщині. Чеські українські комуністи одверто признають, що вони є „ревізіоністи". Вони кинули всю свою підтримку для реформаторського режиму Александра Дубчека.

У Києві мабуть реформатори прославляли Дубчека та почали закликати до подібних змін у їхній „республіці". Київський автор Олесь Гончар, написав роман, що його совєтська преса негайно засудила, але празький професор О. Зілинський назвав його базою для чеських реформ. Коли прибув український віце-през. Тровька на чолі офіціяльної делегації в червні, чехи відносились до нього так, якби він був головою незалежної країни і чеська преса пішла дуже далеко, щоб вихвалити українські досягнення.

Кремль почав протидіяти. Він заборонив в Україні всі чеські публікації в українській мові. Він наказав пресову кампанію із прославлюванням Польщі, де умовини були більш ортодоксальні. Він „вичистив" Українську Академію Наук та прогнав з центрального комітету А. Д. Скабу, лідера, що виріс за Нікіти Хрущова і вдержався 10 років. Він почав був закликати до відрусифікування вищого шкільництва в Україні.

Після совєтської інвазії на Чехо-Словаччину, совєтські власті змобілізували спеціяльно вибраних українських письменників та наказали їм „одноцушно схвалити резолюцію із гарячою підтримкою російського рішення прийняття запрошення трудящих Чехо-Словаччини та подати їм допомогу".

Військові люди в Кремлі мають ще окреме зацікавлення в Чехо-Словаччині, яка становить найкращий військовий шлях між Німеччиною і Україною. Совєтський Союз зданий на Україну щодо харчів, вугілля, заліза та електричности. — закінчує свої інформації американський кореспондент.

Окружний Комітет Відділів УНСоюзу

(Закінчення зі стор. 1-ої)

нами, які є забезпечені тільки на невеличкі, номінальні суми. Особливо підкреслено конечність нового забезпечення всіх тих, яким закінчилися їхні 20-річні грамоти. Окремою темою дискусії, після доповідей, були 75-річні ювилей „Свободи" та незабаром в лютні 1969 року самого УНСоюзу. Округа в Піттсбургу приготовляє на осінь окремий ювілейний концерт для відзначення ювілею „Свободи". Вирішено також влаштувати в наступному році величний ювілей УНСоюзу і до того подбати, щоб серед місцевого українського громадянства не залишився ніхто, хто не став би ювілейним членом ювілята - УНСоюзу.

В дискусії над порушеними справами брали живу участь крім названих гол. урядовців, також гол. радний Андрій Джуда з сусіднього Ембриджу, голова округи Карло Сачко, секретар округи Петро Кочірка, колишня заступниця гол. предсідника п. Марія Милевич. відділові секретарі: Н. Драпала, В. Звірик, В. Галущак, М. Куць, І. Біляк та пп. Антущак, Левицький, Олійник, Гарван і інші. Голова округи К. Сачко представив касира Відділу УККА п. Михайла Гладя та головного радного „Провидіння" п. Михайла Майноша. Окремим предметом дискусії була потреба місцевої вакаційної оселі, як місця зустрічі українського громадянства, зокрема молоді. Після дискусії представники восьми заступлених на зборах Відділів склали заяву зобов'язання про число членів, яке вони зобов'язалися зорганізувати до кінця цього року. М. Майнош привітав Округу від „Провидіння", а пані М. Малевич звернулася до присявних, щоб вони як слід виконували свої союзові зобов'язання й виконали вповні, принята в часі зборів приречення ювілейного поліпшення кількости членів Союзу в Піттсбургу. Збори закінчилися гостиною, яку приготовали місцеві Союзові діячі і їх родини.

Український науковець одержав нагороду

Луісвіл, Кентак. (І.Ц.) — минулого місяця в обох місцевих щоденниках появилася стаття про технічні успіхи українського інженера Богдана Гурка General Electric Co., в якій інж. Гурко працює, затруднює понад 300,000 людей, в тому около 20,000 науковців та інженерів. Компанія признала інж. Гуркові найвищу нагороду, яку винахідник може здобути в цій компанії, а саме: Gold Medallion Award. Обі згадані статті підчеркують заслуги інж. Гурка для розвитку та поліпшення продуктів домашнього вжитку. В релятивно короткому часі, на протязі десятьох років праці в Дженерал Електрік інж. Гурко дістав понад 20 патентів, в тому основний патент на кухонну піч, яка сама (автоматично) чиститься. Примінення цього винаходу поширилось в дуже скорому часі. На протязі трьох років, печі з цим винаходом появились на світових ринках. Більш чим десять великих індустріяльних компаній в Америці взяли ліценцію на цей винахід від Дженерал Електрік Ко., як також численні компанії Франції, Великої Британії, Швайцарії, Захід. Німеччини, Швеції, Італії, Австралії, Нової Зеляндії та Японії.

Інж. Богдан Гурко (стоїть)

за найкращий новий продукт, який американський промисл випускає та продукує на ринок. З кілька сотень нових продуктів, які різні фірми зголошують до конкурсу, спеціяльна комісія, в склад якої входить 9 суддів - репрезентантів різних галузей амер. промислу щороку вибирають один з найкращих винаходів і дають винахідникові нагороду. Інж. Гурко, його дружина Марта з Шарих, та їх трое дітей є членами Укр. Нар. Союзу Відд. 417.

Вдячні американські господині, які тепер не мусять марнувати багато часу на чищення печей, посилають інж. Гуркові листи з подяками "God bless you for your invention".

А 1966 році інж. Гурко здобув Master Design Award, що є нагорода й признання

У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНІ У ВІЛЬНІМ

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ ПИСЬМЕННИКА ІВАНА БАГРЯНОГО

Вінніпег. — У п'яту річницю смерти поета і письменника Івана Багряного, відбудеться в неділю 6 жовтня вечір присвячений його пам'яті. Перед тим відбудеться панахида в Соборі св. Покрови. Імпрезу влаштовують Т-во сприяння УНРаді, СУЖЕРО та Літературно-мистецький Клюб. Початок о 7-й вечора, в залі „Просвіти". У програмі: огляд політичних думок І. Багряного, його творчости і читання уривків з його творів.

НАСЛІДКИ 9-го ЛІТЕРАТУРНОГО КОНКУРСУ СФУЖО

Дітройт. — Проголошування наслідки фундації редакції п-і Марусі Бек літературний конкурс з рамени Світової Федерації Українських Жіночих Організацій закінчився таким вислідом: першу нагороду в сумі 100 дол. одержала поетка Ганна Черінь за вірш „Чужинцеві", другу розділено між Аллою Коссовською за вірш „Побачення з океаном" та Ольгою Литвин за вірш „Вінчання"; відзначено, як варті уваги, вірші Міри Гармаш, Діми та Уляни Любович. До жюрі конкурсу на кращий вірш з-поміж жіночих авторок, входили Я. Розумний, І. Тарнавецька, Марина Рудницька. На конкурс прислали свої вірші 29 осіб.

ШІСТЬ ГУРТКІВ САМОДІЯЛЬНОСТИ ПРИ ОСЕРЕДКУ СУМ

Ню Йорк. — При Осередку СУМ ім. ген.-хор. Т. Чупринки в Ню Йорку розпочали з середини вересня систематичну працю такі гуртки самодіяльності: танцювальний молодшого юнацтва, драматичний, танцювальний ансамбль „Верховинці", Ансамбль Бандуристок Дівочий хор та Дитячий хор.

ОДИН СРІБНИЙ І ЧОТИРИ ЗОЛОТІ ПАСКИ

(Продовження зі стор. 5-ої)

його були речеві. Але, прихильник „старої школи", він ниже принагідно заторкував сучасну модерну літературу. Цю недостачу учні доповнювали поза школою.

Останнім з черги професором був польонист Казимир Цімерман. Мав він досить складну позицію професора польської літератури в українській гімназії, але був першорядним фахівцем і людиною дуже тактовною. Знав теж добре українську мову. Його лекції були цікаві, витримані у спокійному, приємному тоні, як його вдача. До учнів ставився з великою вічливістю. Хоча ентузіяст „великої трійці" — Міцкевича, Красінського і Словацького, високо оцінював Виспянського, Жеромського і Каспровича, та про Пшибишевського висловлювався дуже негативно.

А щодо моїх колег-учнів, то це було кількадесять різних типів, різного вигляду й різної вдачі. Тут наша кляса не різнилася від сотень кляс кляс в інших гімназіях.

До гуртка моїх приятелів належали: Остап Вахнянин, Андрій Куровець (Вахнянин згинув трагічно після першої світової війни на Закарпатті, а Куровець ще перед війною у Швайцарії), Василь Соловій із прегарним теноровим голосом і дуже цікавий оригінал — добряга, Лесь Цибрівський.

Був між намиодии, що пізніше став визначною постаттю нашої національної історії. Це — поважний Петро Бубела, співтворець Листопадового Зриву і заступник команданта українських збройних сил полковника Дмитра Вітовського.

З нашої кляси вийшов також ряд першорядних професіоналів і провідних громадських діячів як Олекса Артимишин, Іван Бабій, Тарас Винницький, Володимир Винявський, Василь Соловій і Василь Стрільбицький (духовні отці), Микола Рибак, Олександер Цибрівський і Іван Юзич (адвокати), Роман Пелех (нотар), Осип Тритяк (промисловий директор) і Осип Голіватий (адміністративний урядовець).

У другій половині травня 1908-го року прийшли передломові дні іспиту зрілости, матури. Ми всі щасливо перейшли матуральний Рубікон й опинилися на порозі невідомого.

Хуртовини, які перейшли над нашою Батьківщиною від часу першої світової війни, розвіяли учнів, наче листя з дерев. Із численних моїх колег з першої кляси в р. 1900-01 й восьмої в роках 1907-08 залишилось у вільному світі нас тільки п'ять: Данило Богачевський, Микола Рибак, Володимир Рудницький, Василь Соловій і Осип Тритяк, а у Рідному Краю двоє — останні могікани.

Серпень, 1968 р.

Офіційно визнали переклад „Мертвих душ" за розстріляним Григорієм Косинкою

Київ. — Довгий час замовчуваний та й тепер згадуваний лише при особливих нагодах, без перевидання його творів, письменник Григорій Косинка був автором перекладу сатиричноантиросійського роману-поеми Миколи Гоголя „Мертві душі" на українську мову. Тому, що Григорія Косинку розстріляли, як українського письменника, чекісти, на виданій в 1934 році книжці „Мертві душі" не зазначили прізвища автора перекладу. „Літературна Україна" з 20 вересня сповістила: „1934 року книжка вийшла з друку, але без прізвища перекладача. Ім'я автора перекладу в нас українського перекладу поеми М. Гоголя досі було не відоме читачеві. Тільки тепер, на підставі листа Управління захисту авторських прав УССР і документів, Комітет по пресі при Раді Міністрів УССР встановив авторство перекладу славетної поеми за Григорієм Косинкою". Дійсно, як правду не топи, вона таки випливе нагору, навіть в умовах „УССР".

Керівник відділу абстрактної фізики Борис Доценко вчителює в середній школі

Торонто. — Д-р Борис Доценко, науковець з Київського університету, керівник відділу абстрактної термодерної фізики, який вдивився повернутись із Канади до СССР, одержав працю шкільного вчителя в середній школі. Б. Доценко викладає природничі дисципліни в містечку Еллобфайф, 600 миль на північ від Едмонтону. Б. Доценко, якому тепер 41 рік віку і який виявив небуденні здібності в ділянці вивчення термодерної фізики, втратив у квітні цього року місце й працю над дослідами в Альбертійському університеті, куди він прибув з України в рямцях обміну науковцями між Канадою і СССР. На його прохання про посаду в кількох інших вищих школах Канади надходили негативні відповіді, і врешті-решт учений був змушений прийняти місце вчителя природознавства в середній школі, про що повідомляла едмонтонська преса та український тижневик „Наша Мета" з 31 серпня. В Альбертському університеті до науковця-неповоротця виявили неохіть, бо після того, як Борис Доценко вибрав свободу — Москва припинила з тим канадійським університетом „обмін".

НА НАШІЙ, НЕ СВОЇЙ ЗЕМЛІ

(Що пишуть комуністичні газети в Україні)

ДО ЧОГО ДОВОДИТЬ РУСИФІКАЦІЯ

Кілька зразків навів сатиричний київський журнал „Перець" ч. 13, який, до речі, сам виходить зросійщеною українською мовою та з підігнанням під російський правописом: „Кто нуждається корової або телям, корова 7-їм місяця тільна, а теляті год. Звертатися в Корчовку"

(Із оголошення)

м. Бровари Київської обл.". „Я ревизорка Закарпатської области, Заявляю що В Белзиському закусочни Н. 1. При переездии взяли котлети яки весом повинни буты 100 грам ва'ны то'лько 700 грам веса. На столь'ко обдерать людей невозможно. Прошу за етым прислєдить и принять меры. И сообщить по Адресу". Сокальський район, м. Белз, УССР.

НЕ НАРІКАЙТЕ, БО... ЛЕНІН НЕ НАРІКАВ

Продовжуючи до запамороччення кампанію підготови до 100-річчя народження реставратора Російської імперії Леніна, „Літературна Україна" з 20 вересня, у відгуку на появу видання „Листування В. Леніна", повчає своїх зубожілих читачів: „Простота, скромність, економія у витратах на себе просто вражають: „Видима річ, неекономно жив: на олію конку, наприклад, витрачав за місяць 1 крб. 36 коп. Очевидно обживуся, менше витрачатиму", — дорікає Ілліч сам собі в листі до матері. В жодному листі немає скарг, нарікань, „ліричного ниття" на свою долю, на тяжкі умови ув'язнення та заслання, навпаки — вчуваємо бадьорість, покрап іронії в оцінці умов та власного побуту.

МОБІЛІЗАЦІЯ НАГЛЯДАЧІВ - ПАРТІЙЦІВ

Щоб витиснути з низькооплачувано робітництва якнайбільше прибутку, в „робітничо - колгоспній державі" УССР змобілізували тільки в Миколаївській області 50 000 дозорців - наглядачів, які пильнують, щоб робітник не простоював ні однієї хвилини на праці. „Радянська Україна" з 18 вересня хвалилася: „У похід за виявлення резервів робочого часу активно включилися партійні, радянські, профспілкові і комсомольські активісти, народні контролери. Всього в огляді бере участь близько 50 тисяч чоловік. Їх дезиі: усі 480 хвилин робочого часу — виробництву!"

ФОНД КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА ТА УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ В ГАРВАРДІ —

ПОТРІБНО: $600,000; ЗІБРАНО ДОСІ: $523,000; ВПЛИНУЛО В ОСТАННІХ ДНЯХ: $10,000; ЩЕ ПОТРІБНО: $67,000

ЧЕКИ ВИСТАВЛЯТИ НА: UKRAINIAN STUDIES CHAIR FUND, 302 WEST 13th STREET, NEW YORK, N.Y. 100014

ДЕЩО ПРО ПРАВДУ-ІНФОРМАЦІЮ ТА ПІВМІЛЬЙОНОВУ АРМІЮ

(Продовження зі стор. 2-ої)

гедія сталася з ним у 30-их роках ані словечка!

У ч. 5 цього журналу за той же рік про загибель Олекси Влизька написано так: „І довго обдаровував би він читачів, якби не обірвалось його бурхливе й неспокійне життя". А про смерть того „сина революції", що розстріляв своїх братів - українців під Базаром, що врятував життя Леніну, перехопивши озброєного терориста, що дбав про те, щоб „Україна не була відірвана..." від червоної Москви, — про В. Затонського якийсь М. Кузьменко в ч. 31 за цей рік журналу „Україна" навіть так не зміг уже написати, він тільки тяженько зідхнув: „І можна тільки уявити, коли б він жив, то як радів би з успіхів свого народу, своєї Батьківщини, для яких віддав усього себе".

Відсвяткувавши т р і юмфально своє 50-річчя, КПСС не дозволяє вже тепер користуватись для личкування своєї не дуже принадної голизни навіть фіговим листком „культу особи", — тепер на ній мусить обов'язково бути тільки тоґа непомильної богині Теміди.

(Кінець)

Читайте українські книжки і газети, бо часте читання веде до просвіти, а просвіта — це сила

ХОЛОДНА ВІЙНА ЯК ІСТОРІЯ

(Закінчення зі ст. 2-ої)

1942 року большевицьке військо по закінченні війни мало залишитися в Ірані протягом шести місяців. Большевики підбунтовували іранців, щоб відірвали північну частину Ірану і прилучилися до СССР. Коли ж прийшов реченець забрати військо з тієї країни, Москва заявила, що воно мусить залишитися аж поки положення не проясниться. Іранський уряд звернувся до Об'єднаних Націй, і Москва хоч-не-хоч мусіла забрати свої дивізії.

Ця подія дуже подібна до окупації Чехо - Словаччини червоною армією з тією різницею, що тепер СССР зігнорував ухвалу Об'єднаних Націй та поради майже всіх комуністичних партій.

Ще з кінцем 1920-их років у ЗСА зовсім не було знавців історії СССР. І тоді визначено в Державному Департаменті молодих службовців, що протягом двох років мали п о с в я т итися вивченню відносин в Совєтському Союзі. Одначе, з огляду на бюджетову ощадність цей плян занехаяно. Двоє з восьмох тих молодих людей були пізніше амбасадорами ЗСА у Москві. Це — Джордж Кеннан і Чарлз Болен.

*** В цьому уступі „Царів" сказано: „Одначе нехай Господь простить твоєму слузі: коли мій пан піде у храм Рімона, щоб там поклонятися, і обіпреться при цьому на мою руку, так що з ним і я припаду до землі в храмі Рімона, як він припадатиме там до землі, хай Господь простить це твоєму слузі".

(Кінець)

В Україні з'являються книжки в одному й двох примірниках

Київ. — Після видання збірника назв місцевих рослин, що вийшло у Чернівецькому університеті накладом в 50 примірників, та після „Антології української поезії грецькою мовою", що з'явилась лише в двох рукописних примірниках, газета „Молодь України" з 20 вересня сповістила про появу книжки лише в одному примірнику. Під наголовком „Тираж книги один примірник" сказано: „Коли засновано Тернопіль? Що було на його місці раніше? Чому місто має таку назву? Яка історія його визначних архітектурних пам'ятників? Нарешті, яким був давній Тернопіль? На ці та багато інших питань можна знайти відповідь у книзі „Історія міста Тернополя і його архітектурних пам'ятників, випущеній... ні, не випущеній, а написаній від руки тернопільчанином". Там же сказано, що авторові Павлові Казникові, „вдалося встановити розміри давнього міста-фортеці, розташування оборонного муру, сторожових башт. Так з'явився плян древнього Тернополя. Історик - ентузіяст вивчив чимало спеціяльної літератури, листувався з ученими - археологами та історикам, з науковими закладами, бібліотеками. Тепер Павло Казник збирає дані про історію фортець, руїни яких є в багатьох містах і селах Тернопільщини, і готує нову рукописну книгу". Київська газета не піддає думки і не ставить вимоги, щоб таку книжку - рукопис було видано масовим накладом ,адже то цінний вклад в українознавство. Мовчить совєтська преса і про необхідність перевидати фотодруком українські літописи з княжих часів, що зберігаються в єдиних примірниках по московських і ленінградських бібліотеках та музеях...

У ПАНМУНДЖОМІ ВІДБУЛОСЯ В МИНУЛУ П'ЯТНИЦЮ тже 278-ме з черги засідання Військової комісії для для справ перемир'я, підписаного в Кореї в 1963 р. Ген. Джілберт Вудвард заявив свому опонентові, генералові Пак Чунґ Кукові з Північної Кореї, що „від 15 років світ прислухується до ваших брехонь і йому стало вже нудно слухати їх".

ДЖАН МЕК Ю СТЮАРТ СТАВ головним речником американської місії при Об'єднаних Націях. Він є професійним дипломатом, від довгих років на службі в Державному Департаменті.

ДОБРЕ ОЦІНЮЮТЬ ВИСТУП СПІВАКА АНДРІЯ ДОБРЯНСЬКОГО

Клівленд. — Рецензент щоденника „Клівленд Прес" у числі з 21 вересня позитивно відгукнувсь на виставу опери Р. Штравса „Капрічіо", здійснену силами Оперового Театру Лейк Ірі. З-поміж 20 співаків рецензент виділив виконавців головних ролей та цілком позитивно згадав про спів і гру Андрія Добрянського і Лінди Матотусек, пишучи, що й 16 інших ролей були виконані надзвичайно добре.

СПОРТ

Редагує В. Сохан

КАЛЕНДАРЕЦЬ ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКИХ КЛЮБІВ

„Тризуб", Філядельфія — „Чорноморська Січ", Нюарк, мистецькі змагання Американської Футбольної Ліґи відбудуться в неділю, 29-го вересня о год. 2.30 по полудні на грищі при 29-ій і Клірфілд вулицях у Філядельфії.

УСК Ню Йорк — „Блу Стар", Ню Йорк, мистецькі змагання „Великої Десятки" Німецько - Американського Футбольного Союзу відбудуться в неділю, 29-го вересня о год. 1.15 по полудні на грищі Айнтрахт Овал в Асторії, Н. Й., на цьому ж грищі о год. 3.00 другі мистецькі змагання: „Айнтрахт" — „Дойчунґарн".

— o —

ТЕНІСОВІ ЗМАГАННЯ КЛК ЗА ЧАШУ Д-РА Я. РОЖАНКОВСЬКОГО

На кортах Союзівки відбудуться в днях 5-го і 6-го жовтня 1968 р. тенісові змагання Карпатського Лещетарського Клюбу з Ню Йорку за індивідуальну клюбову першість і Чашу д-ра Я. Рожанковського. Ці тенісові розгри влаштовує КЛК в програмі товариської зустрічі КЛК і Товариства Українських Інженерів, відділу з Ню Йорку. Початок тенісових змагань в суботу, 5-го жовтня, о год. 11-ій перед полуднем. Переможцями дотеперішніх змагань за чашу д-ра Я. Рожанковського були:

В р. 1962 і 1963 — Віктор Герлинський
1964 і 1965 — Іван Дурбак
1966 і 1967 — З. Матківський

— o —

„УКРАЇНА" ТОРОНТО ВІДЗНАЧИЛА БЕНКЕТОМ 20-ЛІТТЯ ДІЯЛЬНОСТИ

В суботу, 21-го вересня, в репрезентативній залі готелю Сівей Таверс відбувся бенкет для відзначення 20-річчя існування й діяльности Спортового Т-та „Україна" в Торонті. В бенкеті взяли участь 300 осіб, в тому цілий ряд визначних спортових діячів Торонта, колишніх і теперішніх змагунів різних ланок „України" та молодих юнаків — футболістів. Були серед гостей відомі спортовці „України", як Остап Стецьків, Володимир Закалужний і його доня Катруся (теперішня першунка юначок УСЦАК в тенісі), Левко Дичківський, Евстахій Габа, Володимир Лесюк, Гриць Ригайло ,та інші, як також відомі футболісти останньо змагуни торонтонського „Тризуба" Олександер Скоцень, Андрій Горський і Ярослав Коваль.

Бенкет відкрив теперішній голова С Т „Україна" Михайло Шмотолоха, а проводив ним ред. Зенон Снилик, який виголосив вступне слово по українське і англійськи. Після молитви, що її провів о. протоєрей Дмитро Фостій (У ГПЦ св. Володимира), піднесено традиційний тост для королеви.

Серед почесних гостей за головним столом сиділи, крім згаданих вже, о. Іван Сиротинський (У. К. Ц. св. Миколая), голова Делеґатури УСЦАК — Північ, кол. голова Проводу „України" Ярослав Хоростіль, та промовці Василь Бойчук — перший і почесний голова СТ „Україна", Джордж Бен — адвокат словацького роду і посол до провінційного парляменту ,і інж. Богдан Рак — голова Ради УСЦАК, який виголосив головну промову.

Вкінці бенкету після заключного слова тостмайстра ред. З. Снилика, (який також склав ювілятові побажання від „Свободи" і „Українського Тижневика"), о. прот. Фостій провів кінцеву молитву ,а всі приявні відспівали многолітствіє для СТ „України".

В неділю, 22-го вересня, замість запляновакних товариських змагань „України" з рочестерською дружиною УАСТ, відбулися товариські змагання футболістів „України" з одинадцяткою місцевої „Гунґарії". Цю зустріч закінчено скоріше при стані 4:2 для „України", бо зливний дощ перешкодив розіграти змагання до кінця.

В тенісовому турнірі доросту СТ „Україна" перше місце серед дівчат і чашу Володимира Рибака здобула М. Закалужна, а друге Оксана Борис. Вона здобула чашу В. Рибака за друге місце. В групі хлопців перше місце і чашу О. Винницького здобув Роман Мельник ,а друге місце і чашу В. Бибика — Зенон Мельник.

— o —

„КИЇВ" ЗДОБУВ ДВІ ПЕРЕМОГИ

„Київ" — „Кікерс" 5:1

Рочестер, 15-го вересня. — „Київ" здобув переконливу перемогу 5:1 над новиком першої Дивізії Рочестерської Футбольної Ліґи дружиною „Кікерс". Німецькі футболісти були технічно добрі, але надто повільні і не видержали темпа гри, тому й заломилися в другій півгрі. Ворота для „Києва" стрілили: А. Слук і В. Завадецький по двоє та А. Барабан одні.

„Київ" — „Онондаґа" 6:3

Сиракюзи, 22-го вересня. — Футболісти „Києва" відбули з успіхом зустріч з другим новиком Першої Дивізії, перемагаючи його з рахунком 6:3. Ворота для „Києва" здобули: В. Завадецький — 2, Д. Когут — 2, А. Слук 1 і В. Латюк — 1.

В неділю, 29-го вересня, відбуде „Київ" мистецькі змагання із минулорічним першуном Першої Дивізії „Джерман Амерікенс" на грищі Еджертон Парк. Початок о год. 2.30 по полудні.

Мирон Масловський
реф. преси при Осередку СУМА в Рочестері

Успіхи двох сестер

Анна і Андрея Вайди

14 червня 1968 року між ґрадуантами - українцями на університетах у Філядельфії скінчили високі студії в Темпл університеті теж дві сестри: Анна Вайда-Яковина і Андрея Марта Вайда, доні Наталі і ред Миколи Вайди.

Анна народилася 2 серпня 1944 року в Празі, Чехо-Словаччина. Андрея 15 липня 1959 в Амберґу, Німеччина. До Америки прибули разом зі своїми родичами до Стемфорду, Конн. Опісля переїхали до Філядельфії, де обі сестри закінчили народню школи при Українській Катедрі, потім Олней Герл Гайскул і поступили до Темпл Університету, який оце разом одного дня з успіхом закінчили.

Анна закінчила високі студії з історії. Дістала стипендію на дальші студії, щоб мати право вчити історії і політичних наук в університеті. Друга сестра Андрея Вайда скінчила високі студії соціології. Дістала стипендію на дальші два роки студій в Массачусетському університеті, щоб здобути ступінь маґістра з соціології. Обі сестри ходили до школи українознавства та були членами Пласту. Батьки їх належать до 153 Відділу УНСоюзу ім. Мишуги у Філядельфії. Дай Боже, щоб Анна і Андрея Вайди з успіхом закінчили і дальші високі студії.

Секретар 153 Відділу УНС

ПРИПИНИЛИ УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕСИЛАННЯ „ВІЛЬНА УКРАЇНА"

Буенос Айрес. — Одна з найпотужніших арґентинських радіовисилень „Антартіда" припинила пересилання різними мовами, в тому й українською, після того, як у серпні арґентинський уряд перебрав до своїх рук станцію. Таким чином, після трирічної праці замовкла радіо-година „Вільна Україна", передавана з рамени Референтури Радіопередач Української Репрезентації. Референтура докладе зусиль, щоб відновити українську програму, яку було чути і в сусідніх країнах, з іншої радіостанції.

ПИСЬМЕННИК ДМИТРО ЧУБ ВИСТУПАЄ З ДОПОВІДЯМИ

Мельборн. — Письменник і педагог Дмитро Чуб за останні місяці відвідав у Австралії більші скупчення українців з кількома доповідями, одночасно цікавлячись станом рідного шкільництва на місцях ,як один із організаторів Української Центральної Шкільної Ради. Нещодавно він виступав з доповіддю про творчість Т. Шевченка, потім про поета Олександра Олеся, а найновішою його темою є літературна спадщина поета і прозаїка І. Багряного.

ТАРЗАН, ч. 6066. Нема проблем в країні Тарзана!

— Король з дванадцятьма жінками і шістдесятма доньками мусів мати різні проблеми!

— Звідсіля наша країна Тарзана гарно виглядає! Так немов би ніхто тут не був, хібащо ми тепер! — Так багато людей жили в світі, відколи він почався. Всі мали розв'язувати проблеми!

— Ми не маємо проблем... Тут нема жінок!